

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

БОГОСЛАВЕЦЬ-ДРОЗДЮК ТЕТЯНА ІГОРІВНА
(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 327.72 + 477:061.1

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Відносини Україна – ЄС в контексті угоди
про асоціацію (економічний аспект)
(назва роботи)

Публічне управління та адміністрування
(назва освітньої програми)

281 – «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Т. І. Богославець-Дроздюк
(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник **Гречаник Б. В., к. е. н., доцент**
(підпис, прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувача кафедри,
професор, д. держ. упр.

І. П. Лопушинський
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

професор, д. політ. н **В. І. Остап'як**
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ – 2025

АНОТАЦІЯ

Богославець-Дроздук Т.І. Відносини Україна – ЄС в контексті угоди про асоціацію (економічний аспект). – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2025.

У магістерській роботі досліджено економічний аспект відносин України та Європейського Союзу в умовах світової кризи, зокрема, російсько-української війни; можливостей та перспектив їх забезпечення в майбутньому та попередження виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз.

У першому розділі розглянуті основні засади творення ЄС, вивчено генезис економічного аспекту становлення і розвитку європейської інтеграції.

Другий розділ розглядає нормативно-правове забезпечення формування і функціонування моделі економічної взаємодії Україна – ЄС. Також охарактеризовано особливості функціонування моделі економічної взаємодії України і Європейського Союзу.

Третій розділ зосереджений на ідентифікації проблемних аспектів економічної співпраці Україна – ЄС та основні підходи щодо їх вирішення, обґрунтовані перспективні напрями та запропоновані дієві заходи щодо гармонізації політики у сферах економіки України та ЄС.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, асоціація, інтеграція, економічні зв'язки, співробітництво, експорт, імпорт, інновації, військово-промисловий комплекс.

ANNOTATION

Bohoslavets-Drozdiuk T. Ukraine-EU relations in the context of the Association Agreement (economic aspect). – Manuscript.

Master's thesis in speciality 281 'Public management and administration'. Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Ivano-Frankivsk, 2025.

The master's thesis examines the economic aspect of relations between Ukraine and the European Union in the context of the global crisis, in particular, the Russian-Ukrainian war; opportunities and prospects for their provision in the future and the prevention of internal and external threats.

The first section examines the basic principles of the creation of the EU, studies the genesis of the economic aspect of the formation and development of European integration.

The second section examines the regulatory and legal support for the formation and functioning of the model of economic interaction between Ukraine and the EU. It also describes the features of the functioning of the model of economic interaction between Ukraine and the European Union.

The third section focuses on identifying problematic aspects of economic cooperation between Ukraine and the EU and the main approaches to solving them, substantiates promising directions and proposes effective measures for harmonizing policies in the spheres of the economy of Ukraine and the EU.

Keywords: Ukraine, European Union, association, integration, economic ties, cooperation, export, import, innovation, military-industrial complex.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ГЕНЕЗИС ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ	9
1.1 Основні засади творення ЄС: історичні передумови, мета, цілі, принципи, наслідки.....	9
1.2 Становлення і розвиток європейської інтеграції: економічний аспект...	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНА – ЄС В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ	22
2.1 Формування та розвиток системи економічних зв'язків між Україною та країнами ЄС	22
2.2 Нормативно-правове забезпечення формування і функціонування моделі економічної взаємодії Україна – ЄС.....	30
2.3 Особливості функціонування моделі економічної взаємодії Україна – ЄС в умовах російсько-української війни	36
РОЗДІЛ 3 МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНА – ЄС	49
3.1 Ключові проблеми економічної співпраці Україна – ЄС та основні підходи щодо вирішення	49
3.2 Гармонізація політики у сферах економіки України та ЄС: перспективні напрями, дієві заходи та особливості їх реалізації	61
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Україна стала рівноправним суб'єктом міжнародних відносин після проголошення 24 серпня 1991 року “Акту про незалежність України”, її міжнародний статус докорінно змінився. В Зверненні Верховної Ради України “До парламентів та народів світу”, прийнятому на урочистому засіданні Верховної Ради України 5 грудня 1991 року, йдеться: *“Україна буде демократичну, правову державу, першочерговою метою якої є забезпечення прав та свобод людини. З цією метою Україна неухильно дотримуватиметься норм міжнародного права, керуючись Загальною Декларацією прав людини, Міжнародними пактами про права людини та іншими відповідними міжнародними документами які Україна ратифікувала Україна. Наша країна одна з держав-засновників Організації Об'єднаних Націй, у повній відповідності до мети та принципів Статуту ООН буде спрямовувати свою зовнішню політику на зміцнення миру та безпеки у світі, на активізацію міжнародного співробітництва у вирішенні екологічних, енергетичних, продовольчих та інших глобальних проблем. Зовнішня політика України базуватиметься на загальновизнаних засадах міжнародного права”*.

Переговорний процес між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво розпочалися у березні 2007 року відповідно до Плану дій Україна-Європейський Союз.

Угода була парафована в березні 2012 року і мала бути підписана на саміті ЄС у Вільнюсі в листопаді 2013 року, але в останній момент президент Янукович вирішив не підписувати її через тиск Росії і запропонував провести тристоронні переговори між Україною, Росією і ЄС. Такі дії призвели до Майдану, а згодом і агресії з боку Росії у вигляді анексії Криму та гібридної війни на сході Донбасу. Підписання Угоди відбулося пізніше у два етапи: у

березні 2014 року Прем'єр-міністром Арсенієм Яценюком була підписана політична частина, а у червні 2014 року Президентом Петром Порошенком економічна. Верховна Рада України і Європейський Парламент ратифікували Угоду у вересні 2014 року, а держави-члени ЄС протягом 2015 року та на початку 2016 року. Тимчасове застосування Угоди розпочалося в листопаді 2014 року, крім ПВЗВТ, «тимчасове» застосування якої почалося через рік у січні 2016 року на вимогу Росії.

28 лютого 2022 року, на початку повномасштабного вторгнення Росії, уряд України подав заявку на членство в Європейському Союзі, закликаючи до термінового приєднання. Менше ніж через чотири місяці, на засіданні Європейської ради в червні, лідери ЄС ухвалили рішення надати Україні статус кандидата на вступ — важливий етап на шляху до повноправного членства. Війна в Україні також впливає на дебати щодо майбутнього Європи, зокрема щодо її розширення та політики сусідства.

Актуальність теми. Політичні та економічні цілі Угоди мають принципове значення для майбутнього України як незалежної і безпечної європейської держави і є абсолютно зрозумілими. Політична мета полягає у поглибленні реалізації «європейського вибору» України: запровадженні основоположних європейських цінностей - демократії, верховенства права, поваги до прав людини та стандартів європейської системи безпеки. Угода не передбачає набуття членства у Європейському Союзі, але така можливість не виключається в довгостроковій перспективі.

Економічна мета полягає у сприянні модернізації української економіки через розширення торгівлі з ЄС та іншими країнами, а також адаптацію економічного регулювання до європейських стандартів. Завдяки покращенню бізнес-клімату Україна може стати привабливим напрямком для іноземних та внутрішніх інвестицій, що сприятиме розвитку виробництва продукції для експорту як до ЄС, так і на інші міжнародні ринки. З огляду на це, тема магістерської роботи “Відносини Україна – ЄС в контексті угоди про асоціацію (економічний аспект)” є актуальною.

Основною метою магістерської роботи є вивчення економічного аспекту відносин України та Європейського Союзу в умовах світової кризи, зокрема, російсько-української війни; можливостей та перспектив їх забезпечення в майбутньому та попередження виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз.

Для досягнення означеної мети були сформульовані та виконані такі завдання дослідження:

- розглянуто основні засади творення Європейського Союзу;
- вивчено генезис процесів становлення і розвитку економічної сфери європейської інтеграції;
- проаналізовано процеси формування і розвитку системи економічних зав'язків між Україною та країнами ЄС;
- розглянуто нормативно-правове забезпечення формування і функціонування моделі економічної взаємодії Україна – ЄС;
- охарактеризовано особливості функціонування моделі економічної взаємодії України і Європейського Союзу;
- ідентифіковано проблеми аспекти економічної співпраці Україна – ЄС та основні підходи щодо їх вирішення;
- обґрунтовано перспективні напрями та дієві заходи щодо гармонізації політики у сферах економіки України та ЄС.

Об'єктом дослідження є інтеграційні процеси України в економічний простір Європейського Союзу.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади розвитку економічних відносин України в контексті Угоди про Асоціацію з ЄС.

Теоретичною та методологічною основою магістерської роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі дослідження особливостей економічної співпраці та інтеграції. Питання економічного співробітництва України та ЄС вивчала значна кількість наукових шкіл та вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних. Значний внесок у розвиток науково-практичних аспектів співпраці України та ЄС зробили праці таких вітчизняних науковців, як Андросова Т.В., Грицьак І.А., Дзвінчук Д.І., Макаренко М.І., Матюшенко

І.Ю., Орехова Т.В. та ін. У роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження економічних процесів і явищ.

Практичне значення роботи. Основні теоретичні положення магістерської роботи та запропоновані висновки можуть бути використані:

- у практичній діяльності: для вироблення стабільного і чіткого курсу входження України до ЄС, врахування переваг та недоліків для двох сторін;
- у науково-дослідницькій роботі: для подальшого дослідження теоретичних питань європейської інтеграції України в цілому, економічних відносин та секторального співробітництва України та ЄС;
- в освітньому процесі: для викладання курсів з міжнародної економіки, економіки Європейського Союзу, при підготовці систематизованих підручників чи розділів в підручниках з даної тематики

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок. Список використаних джерел налічує 82 найменування, у тому числі іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1 ГЕНЕЗИС ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

1.1 Основні засади творення ЄС: історичні передумови, мета, цілі, принципи, наслідки

XX століття запам'яталося в історії як епоха контрастів та економічних, соціальних і військових потрясінь. Друга його половина відзначилася суттєвими змінами та появою нових тенденцій у сфері міжнародно-економічних, політичних і правових відносин.

Багато століть Західна Європа асоціювалась з роздробленістю народів та держав, гострим суперництвом й постійними збройними конфліктами. У XX столітті саме Західна Європа була джерелом та основним полем двох руйнівних світових воєн. В момент започаткування в умовах біполярного світу об'єднання європейських держав було задумане, у більшій мірі, як співтовариство більш-менш подібних національних держав, які мали сформувати нову економічну і політичну силу, здатну на рівних співпрацювати, як і з США, так і з СРСР¹.

Протягом півстоліття ситуація в цій частині світу зазнала кардинальних змін. Сьогодні ніде у світі немає настільки тісного міждержавного співробітництва, ніде більше не створено таких надійних і дієвих механізмів запобігання конфліктам між сусідніми країнами, а міжнародні кордони тут стали найбільш прозорими для руху товарів, послуг і факторів виробництва. Усі ці досягнення стали реальністю завдяки процесу європейської інтеграції².

На рисунку 1.1 наведені основні передумови утворення єдиної Європи³.

---

¹ Тюріна О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. посіб. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. с.3.

² Баркалова І.М. Розвиток економічної інтеграції країн Західної Європи у 1950 – 1960-і рр. XX ст. «Наука. Релігія. Суспільство». 2013. №4. с.3.

³ Європейська інтеграція : навч. посіб. / за ред. М.І.Макаренка. Київ: Центр учбової літератури, 2014. с. 39

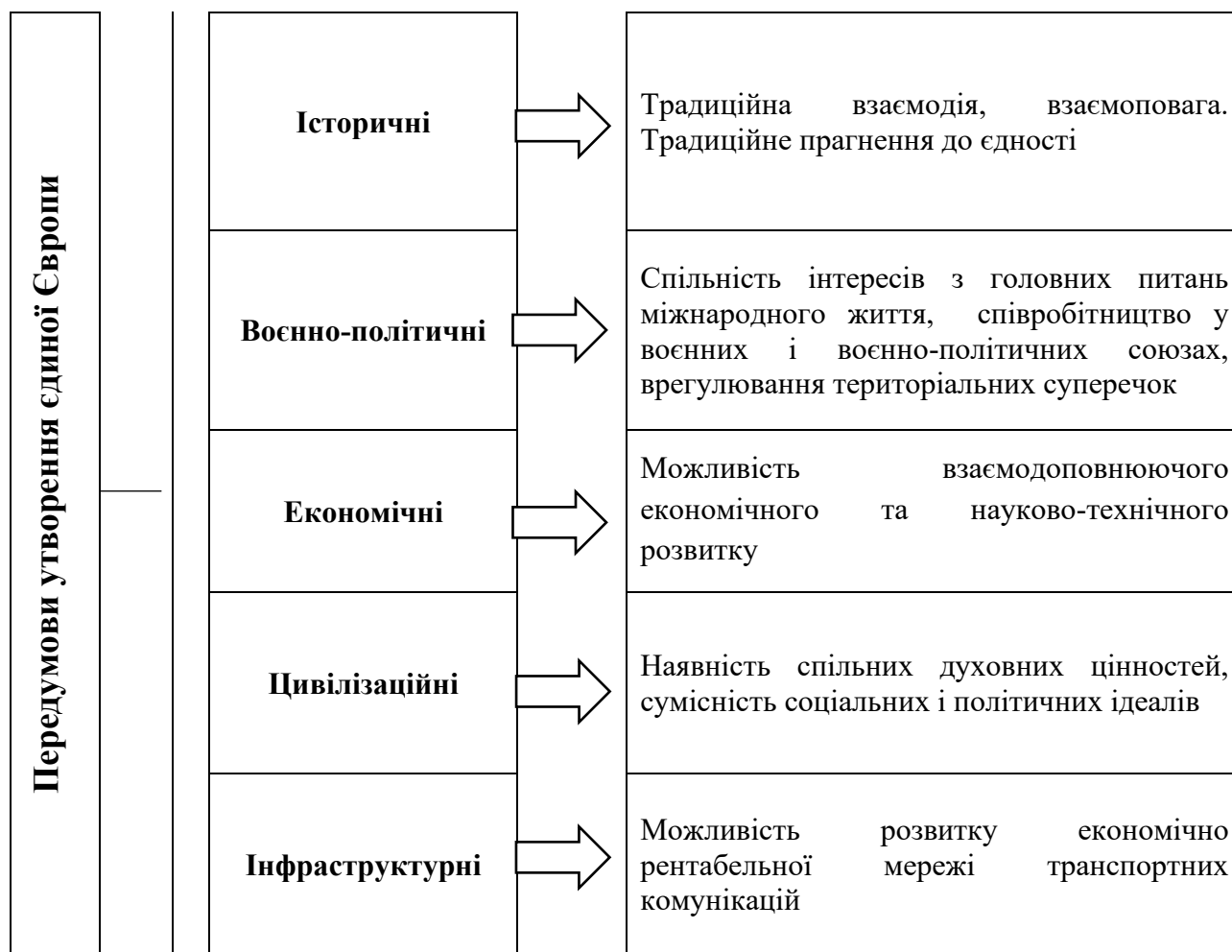

Рис. 1.1 – Передумови утворення єдиної Європи

Першим про необхідність створення «свого роду Сполучених Штатів Європи» заявив у 1946 р. Прем'єр-міністр Великобританії Вінстон Черчилль у своїй історичній промові в Цюріху (Швейцарія), де відзначив, що єдиним шляхом до відновлення процвітання в Європі є її об'єднання⁴.

Метою функціонування Європейського Союзу є *«створення економічного союзу з найвищим рівнем інтеграції економік держав (спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу і праці, а також спільна валюта) і політичного (спільна зовнішня політика) союзу, а також впровадження спільного громадянства»*.

Серед найважливіших причин європейської інтеграції можна виділити наступні:

⁴ Андросова Т.В., Янчев А.В., Козуб В.О. Європейська інтеграція: навч.-метод. посібник. А 66. Харків : ХДУХТ, 2012. с.12

– потреба миру та безпеки. Нова Європа та її країни мали взяти на себе відповідальність за те, щоб жорстокість обох світових воєн більше ніколи не повторилася. Спільний процес ухвалення рішень був покликаний запобігти виникненню нових конфліктів, а тісна політична та економічна співпраця мала стати ефективним щитом проти зростаючої загрози комунізму, а також проти економічної експансії США на європейському континенті;

– сподівання на економічний розвиток та добробут. Співпраця в рамках об'єднаної Європи була спрямована на забезпечення її мешканців економічною стабільністю. Створення спільного ринку мало на меті оптимізувати економічну діяльність і сприяти розвитку торгівлі на всьому континенті. Водночас спільний ринок слугував гарантією вільного переміщення людей, капіталу, товарів і послуг;

– утримання економічного та політичного значення на міжнародній арені. Європейці чітко усвідомлювали, що дві світові війни суттєво підірвали вплив європейських країн на світовій арені. Тільки через тісну співпрацю в політичній, економічній та соціальній сферах вони могли відновити втрачені позиції та повернути собі колишню силу⁵.

Об'єктивний зміст інтеграції складається з переплетення взаємопроникнення та зрощування виробничих процесів, які висловлюються у вигляді часткової інтеграції. Інтеграційний процес охоплює окремі ланки цілісної системи:

- 1) ринковий обіг – це, так звана, поверхнева інтеграція;
- 2) власне виробництво – глибока інтеграція;
- 3) сфера прийняття рішень (на рівні фірм, спілок підприємств, національних урядів, міжнародних та національних організацій)⁶.

Серед основних системоутворюючих чинників, що зумовлюють розвиток інтеграції, можна виділити:

---

⁵ Бондарчук Л.В. Європейський союз та основні етапи його створення, наслідки та механізм взаємодії. «Молодий вчений». 2018. № 5 (57). с. 681

⁶ Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник. Харків : ХНУ ім. В.Каразіна, 2015. с. 20

- об'єктивний процес посилення взаємозалежності країн, зростання інтернаціоналізації господарського життя, міжнародного поділу праці;
- глобалізація економіки та глобальна конкуренція;
- науково-технічний процес і його сучасна форма;
- лібералізація економіки, підвищення відкритості національних господарств;
- різноманіття культурно-цивілізаційних типів суспільства і структур у сучасному світі;
- спільність національно-державних інтересів країн з позиції національної безпеки; геополітичні та гео економічні інтереси країн-учасниць світової економіки⁷.

Найважливіші цілі діяльності Європейського Союзу та Європейського Співтовариства, згідно з Договорами про заснування Європейських Співтовариств (ЄЕС, Євратом та ЄСВС) і Європейського Союзу є:

«- збереження та зміцнення миру;

- *економічне об'єднання в інтересах усіх громадян ЄС шляхом створення спільного ринку;*
- *політична єдність;*
- *соціальна єдність в межах Союзу»⁸.*

Цільові настанови Договору про ЄС мають в основному політичний і декларативний характер. До першочергових цілей Співтовариства належать:

- «1) гармонійний, збалансований і стабільний розвиток економіки в рамках Співтовариства;*
- 2) високий рівень зайнятості;*
- 3) висока ступінь соціальної захищеності;*
- 4) рівність чоловіка та жінки;*
- 5) стійке економічне зростання;*

⁷ Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник. Харків : ХНУ ім. В.Каразіна, 2015. с. 20

⁸ Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/>

- б) високий рівень конкурентоспроможності та конвергенція економічного потенціалу;
- 7) охорона навколишнього середовища та екологічна безпека;
- 8) покращення якості життя;
- 9) економічна та соціальна згуртованість громадян;
- 10) невисокий рівень інфляції;
- 11) підтримка економічної політики, яка ґрунтується на принципі відкритої ринкової економіки та вільної конкуренції»⁹.

Для виконання поставлених цілей Європейське Співтовариство має виконати такі завдання:

- створення спільного ринку;
- створення економічного і валютного союзу;
- здійснення політики та сукупності заходів, які отримали назву «види діяльності Співтовариства».

До основних видів діяльності Співтовариства згідно з Договором про заснування Європейського Співтовариства належать: *«скасування мита та квот між країнами-членами; спільна торгівельна політика; створення та розвиток внутрішнього ринку; спільна сільськогосподарська політика; спільна транспортна політика; соціальна політика; екологічна політика та ін.»*¹⁰.

Очевидно, що в процесі інтеграції окремі групи країн створюють одна для одної вигідніші умови для внутрішньорегіональної торгівлі та міграції виробничих ресурсів, що сприяє розвитку міжнародних економічних відносин у межах об'єднань. Водночас регіональна економічна інтеграція, особливо на початкових етапах, стимулює розвиток глобальних економічних зв'язків, оскільки передбачає менш сприятливі умови для зовнішньоекономічних відносин із третіми країнами¹¹.

⁹ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

¹⁰ Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/>

¹¹ Кизим М.О., Матюшенко І.Ю., Чередник В.І. Високотехнологічний сектор економіки України та країн світу: стан та тенденції розвитку. *Науковий журнал «Проблеми економіки»*. 2009. №3. С.3-17

Отож, єдиний європейський акт став рішучим кроком до створення правової основи для переходу на новий, більш високий рівень співробітництва держав та інституцій Європейського Союзу, а також було розпочато перехід від загального до єдиного внутрішнього ринку, що повинно було в перспективі підготувати створення економічного і валютного союзу.

Таким чином, на нашу думку, міжнародна інтеграція являє собою необхідний, об'єктивний та історичний процес в умовах глобалізації економіки. Не зважаючи на те, хто впливає на інтеграційні процеси – ринки чи уряди держав, економічна інтеграція не є хаотичним процесом.

1.2 Становлення і розвиток європейської інтеграції: економічний аспект

Європейській Союз утворився в результаті послідовного розвитку процесу інтеграції країн Західної Європи, яка пройшла у своєму розвитку декілька етапів (рис. 1.2).

Початком європейської інтеграції вважається 9 травня 1950 року із пропозиції міністра закордонних справ Франції Роберта Шумана створити спільний ринок вугільної і сталеливарної продукції Франції, ФРН та інших західноєвропейських країн¹².

«План Шумана» реалізували 18 квітня 1951 року через підписання Паризького договору про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС). До складу ЄСВС увійшли шість країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція, Договір про ЄСВС набув чинності 23 липня 1952 року¹³.

Підписання Договору про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Договору про створення Європейського

---

¹² Андросова Т.В., Янчев А.В., Козуб В.О. Європейська інтеграція: навч.-метод. посібник. А 66. Харків : ХДУХТ, 2012. с.13

¹³ Бондарчук Л.В. Європейський союз та основні етапи його створення, наслідки та механізм взаємодії. «Молодий вчений». 2018. № 5 (57). с. 681

співтовариства з атомної енергетики (Євроатом) відбулося 23 березня 1957 року у м. Рим.

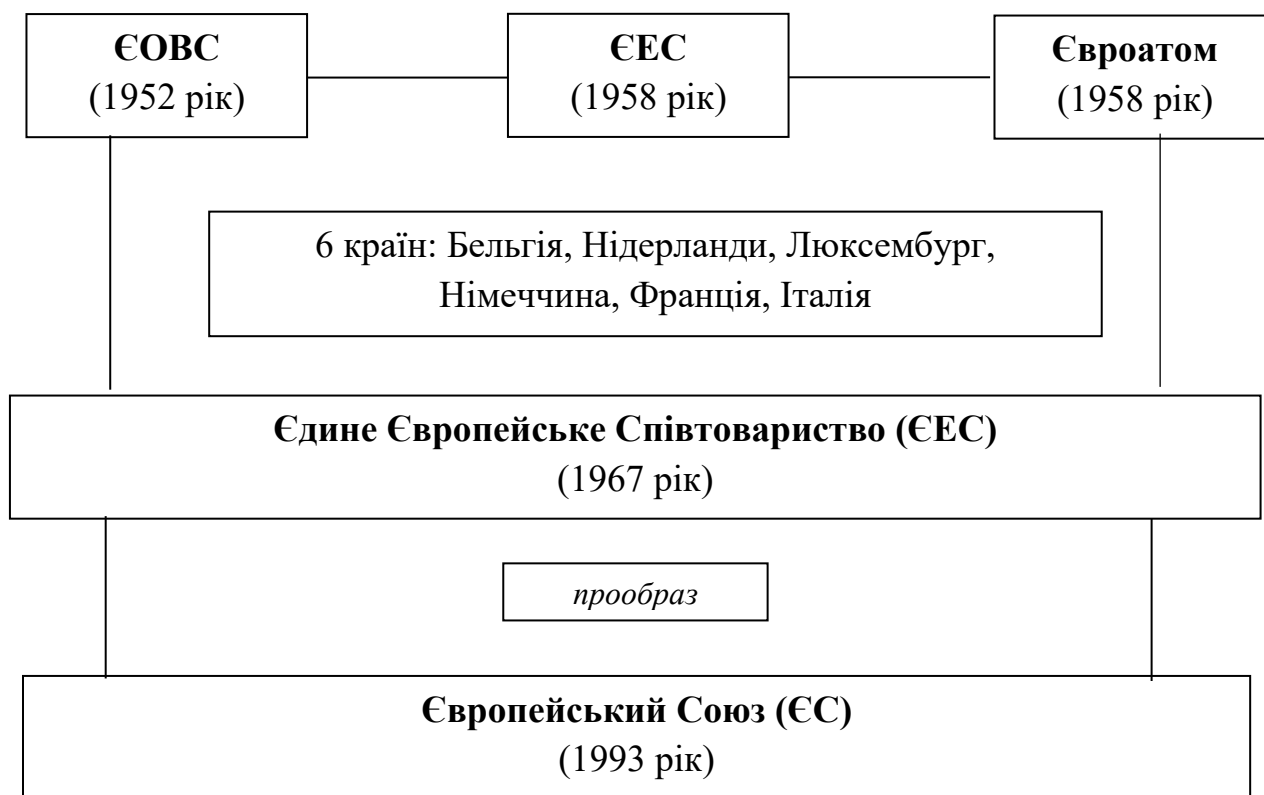

Рис. 1.2 – Етапи створення Європейського Союзу¹⁴

Метою Євроатому була співпраця країн-членів у використанні ядерної енергії у мирних цілях. Обидва договори набули чинності 1 січня 1958 року і ввійшли в історію під назвою «Римські договори»¹⁵.

Договір про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євроатому та ЄЕС підписали 8 квітня 1965 року, а 1 липня 1967 року цей Договір набув чинності. За договором була створена єдина структура інститутів, що забезпечують розвиток європейської інтеграції: Європейська Комісія, Рада Європейських Співтовариств, Європейський Парламент та Суд Європейських Співтовариств.

¹⁴ Кизим М.О., Матюшенко І.Ю., Чередник В.І. Високотехнологічний сектор економіки України та країн світу: стан та тенденції розвитку. *Науковий журнал «Проблеми економіки»*. 2009. №3. С.3-17

¹⁵ Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/>

У грудні 1974 року до цих органів додався новий – Європейська Рада, яка складається з глав держав та урядів країн-членів Європейських Співтовариств¹⁶.

У 1968 році завершилось формування зони вільної торгівлі та митного союзу (перших двох етапів інтеграції) ЄЕС.

На початку 70-х років розпочався процес розширення ЄЕС: 1 січня 1973 року членами ЄЕС стали Велика Британія, Данія, Ірландія; 1 січня 1981 року – Греція; 1 січня 1986 року - Іспанія та Португалія.

1 липня 1987 року набув чинності Єдиний європейський акт, підписаний у лютому 1986 року, який визначив подальші цілі Європейської інтеграції, а саме створення до 1 січня 1993 року Єдиного внутрішнього ринку (наступного етапу економічної інтеграції, що передбачав гармонізацію економічної політики та інституцій), запровадив спільну політику в соціальній сфері, в галузі науково-технологічного розвитку, охорони навколишнього середовища¹⁷.

7 лютого 1992 року у Маастрихті було підписано Договір про Європейський Союз (саме поняття «Європейський Союз» з'явилося ще під час Паризької конференції 1972 року), який набув чинності 1 листопада 1993 року.

1 січня 1995 року членство у Європейському Союзі отримали Фінляндія, Австрія та Швеція.

2 жовтня 1997 року було підписано Амстердамський договір (набув чинності 1 травня 1999 року), який вніс зміни та доповнення до Маастрихтського договору про Європейський Союз, Римського договору про заснування Європейського (Економічного) Співтовариства та Євроатому, Договору про заснування ЄСВС. Ці зміни торкнулись повноважень та напрямків діяльності, а також привели інституційні механізми до цілей, визначених Маастрихтським договором¹⁸.

Важливу роль в економічній інтеграції відіграло укладення у 1997 році Шенгенської угоди про вільне (безвізове) пересування громадян у межах

---

¹⁶ Бондарчук Л.В. Європейський союз та основні етапи його створення, наслідки та механізм взаємодії. *«Молодий вчений»*. 2018. № 5 (57). с. 681

¹⁷ Андросова Т.В. Європейська інтеграція: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка». Харків: «Видавництво «Форт». 2017. с.49

¹⁸ Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1 : навч. посібник Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. с.21

Європейського Союзу. Усі Шенгенські країни, окрім Ісландії, Норвегії та Швейцарії, є країнами – членами ЄС¹⁹.

Найвищим етапом інтеграції і переходом до формування економічного та валютного союзу ЄС стало введення 1 січня 2002 року до готівкового обігу єдиної грошової одиниці ЄС – євро. Зараз євро перебуває в обігу на території 12 країн-членів ЄС. Велика Британія та Данія відмовились від введення євро на своїх територіях, а Швеція не виконала необхідних критеріїв, встановлених Маастрихтським договором, 10 держав, які приєдналися до ЄС у 2004 році, також не змогли виконати усіх необхідних критеріїв «зони євро»²⁰.

1 травня 2004 року членами Європейського Союзу стали Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія, 1 січня 2007 року приєдналися до ЄС Болгарія та Румунія. Після входження у 2013 році Хорватії ЄС нараховувало 28 країн-учасників із загальною чисельністю населення понад 400 мільйонів осіб (табл. 1.1)²¹.

Таблиця 1.1 – Етапи розширення Європейського Союзу

Роки	К-сть країн-членів	Країни, які приєдналися до Європейського Союзу
1952	6	Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Франція, Німеччина, Італія
1973	9	Великобританія, Данія, Ірландія
1981	10	Греція
1986	12	Іспанія, Португалія
1995	15	Австрія, Фінляндія, Швеція
2004	25	Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Словаччина, Словенія, Польща, Угорщина, Чехія
2007	27	Болгарія, Румунія
2013	28	Хорватія

Станом на зараз Європейський Союз нараховує 27 країн-членкинь через вихід Великої Британії з ЄС, який офіційно відбувся 31 січня 2020 року. Цьому передувала низка подій і складних переговорів, які розпочалися після референдуму в червні 2016 року.

¹⁹ Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/>

²⁰ Прокопенко Л. Л., Рудік О.М., Рудік Н.М. Інституційна система ЄС : навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ. 2018. с.33

²¹ Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження / за ред.І.І.Жовкви. Київ: Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. 2007. с.33

Угоду про Конституцію Європейського Союзу підписали 29 жовтня 2004 року глави держав та урядів 25 країн-членів ЄС у Римі. Конституція ЄС складається з чотирьох розділів, у яких зазначено основні цілі, завдання та функції ЄС, організаційна структура та процедура прийняття рішень, права і обов'язки всіх європейських органів управління, а також напрямки діяльності організації.

1 грудня 2009 року набув чинності «Лісабонський договір про внесення змін у Договір про Європейський Союз і договір про створення Європейської спільноти», який став важливим етапом в історії розвитку ЄС. Цей документ завершив період правової кризи, в якій після провалу влітку 2005 року на референдумах у Франції та Нідерландах процесу ратифікації першої спільної Конституції, перебував Євросоюз. Лісабонський договір, який складається з преамбули, 7-ми розділів, 13-ти протоколів та 59 декларацій, став правовою основою діяльності та розвитку Європейського Союзу, який вперше підписали «старі» та «нові» країни-члени ЄС та зобов'язалися її послідовно виконувати²². Договір диференціює рівні компетенції у різних сферах політики між державами-членами та Євросоюзом за трьома категоріями: виключна, спільна та допоміжна²³.

Лісабонський договір збільшив коло галузей, у яких Європейський парламент має вирішальне слово, зокрема, аграрний сектор, юстиція та координація роботи служб безпеки. Додано клаузулу солідарності, яка передбачає спільні дії Євросоюзу та його держав-членів у разі терористичних атак²⁴.

Для країн, які співпрацюють з Європейським Союзом, важливим є закріплення європейської політики сусідства в Лісабонському договорі. Водночас посилення інтеграційних процесів у самому ЄС ускладнює подальше розширення Союзу. Цю думку підтвердив установчий саміт «Східного

---

²² Тюріна О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. посіб. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. с.14

²³ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

²⁴ Лісабонський договір (договір про реформування Європейського союзу). Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/lisbon_treaty.pdf

партнерства», що відбувся 7 травня 2009 року в Празі. Європейська комісія запропонувала залучити до тіснішої співпраці з ЄС найближчі країни-сусіди: Білорусь (участь наразі призупинена), Молдову, Україну, а також держави Кавказу — Азербайджан, Вірменію та Грузію. Зокрема, «Східне партнерство» передбачає розвиток усіх сфер співпраці, включаючи створення зони вільної торгівлі, але без перспективи повноправного членства для східноєвропейських та кавказьких країн, які беруть у ньому участь²⁵.

Україна є пріоритетним партнером Європейського Союзу. Відносини між ЄС та Україною розвиваються також у контексті «Східного партнерства». Основна мета Східного Партнерства – *«сприяння політичним та економічним реформам у країнах-партнерах через: укладання угод про асоціацію; створення зони вільної торгівлі (ЗВТ); лібералізацію візового режиму з ЄС; підтримку стабільності та безпеки у регіоні; розвиток енергетичної галузі; захист навколишнього середовища»*.

Після повномасштабного російського вторгнення євроінтеграційний процес України різко пришвидшився. 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі і вже 23 червня Європейська Рада надала нашій країні статус кандидата на вступ.

На початку травня 2022 року президент Володимир Зеленський повідомив, що Україна наблизилася впритул до фактичного старту переговорів щодо вступу до ЄС.

Інституційна структура Європейського Союзу є достатньо складною і розгалуженою. Вона спрямована на те, щоби поширювати цінності та реалізовувати цілі ЄС, забезпечувати інтереси громадян ЄС та країн-членів, а також гарантувати узгодженість, ефективність і послідовність політик та дій ЄС.

У Додатку А зображена структура ЄС відповідно до встановлених цілей.

---

²⁵ Андросова Т.В. Європейська інтеграція: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка». Харків: «Видавництво «Форт». 2017. с.58

Основними структурами європейської інтеграції є головні органи Спільноти, які беруть участь у процесі ухвалення рішень у ЄС в такому порядку:

- 1) Європейська Рада - встановлює цілі спільних політик;
- 2) Європейська Комісія - вносить пропозиції щодо рішень, які слід ухвалити;
- 3) Економічно-соціальний комітет та Комітет регіонів - дають свої висновки щодо зазначених рішень;
- 4) Європейський Парламент та Рада міністрів - затверджують рішення;
- 5) Суд та Рахункова палата - контролюють законність цих рішень.

Процес ухвалення рішень Європейської Спільноти є унікальною комбінацією пропозицій Комісії, розроблених за активної участі експертів з усіх держав-членів, та політичних рішень Ради, що представляє уряди держав-членів, як правило, спільно з Європейським Парламентом, який репрезентує народи Союзу.

Отож, понад 60 років Європейський Союз працює заради миру, процвітання та добробуту своїх громадян. Із шести країн-засновниць у 1950-х роках він перетворився на Союз із 27 країн-членів із населенням, що налічує майже 450 мільйонів осіб. Об'єднання, яке починалося як економічний проєкт, спрямоване на підвищення рівня життя в післявоєнній Європі, переросло до найбільшої у світі зони єдиного ринку, де люди, товари, послуги та капітал можуть вільно пересуватися.

Висновки за Розділом 1

Метою формування і функціонування Європейського Союзу є створення економічного союзу з найвищим рівнем інтеграції економік держав (спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу і праці, а також спільна валюта) і політичного (спільна зовнішня політика) союзу, а також впровадження спільного громадянства.

До основних видів діяльності Співтовариства згідно з Договором про заснування Європейського Співтовариства належать: скасування мита та квот

між країнами-членами; спільна торгівельна політика; створення та розвиток внутрішнього ринку; спільна сільськогосподарська політика; спільна транспортна політика; соціальна політика; екологічна політика та ін.

Понад 60 років ЄС працює заради миру, процвітання та добробуту своїх громадян. Із шести країн-засновниць у 1950-х роках він перетворився на Союз із 27 країн-членів із населенням, що налічує майже 450 мільйонів осіб. Об'єднання, яке починалося як економічний проєкт, спрямоване на підвищення рівня життя в післявоєнній Європі, переросло до найбільшої у світі зони єдиного ринку, де люди, товари, послуги та капітал можуть вільно пересуватися.

Після повномасштабного російського вторгнення євроінтеграційний процес України різко пришвидшився. 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі і вже 23 червня Європейська Рада надала нашій країні статус кандидата на вступ. На початку травня 2022 року президент Володимир Зеленський повідомив, що Україна наблизилася впритул до фактичного старту переговорів щодо вступу до ЄС.

Інституційна структура Європейського Союзу є достатньо складною і розгалуженою. Вона спрямована на те, щоби поширювати цінності та реалізовувати цілі ЄС, забезпечувати інтереси громадян ЄС та країн-членів, а також гарантувати узгодженість, ефективність і послідовність політик та дій ЄС.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНА – ЄС В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

2.1 Формування та розвиток системи економічних зв'язків між Україною та країнами ЄС

Україна активно рухається в напрямку інтеграції до Європейського Союзу (ЄС), прагнучи приєднатися до спільноти країн із розвинутою економікою, які орієнтовані на побудову демократичного суспільства, захист прав і свобод людини та дотримання принципів верховенства права. Співпраця з ЄС надає Україні доступ до іноземних інвестицій, експертної підтримки у впровадженні масштабних реформ, а також сприяє модернізації економіки та соціальної сфери.

Вперше намір України розбудувувати відносини з Європейським Союзом був задекларований у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Взаємини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Ганс ван ден Брук, Міністр закордонних справ Королівства Нідерланди, як головуєчий в ЄС, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України. У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, яку схвалено 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій 14 вересня 2000 року. В ній була проголошена довготермінова стратегічна мета - європейська інтеграція України²⁶. Згідно зі статтею 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» однією з основоположних засад зовнішньої політики

---

²⁶ Історія становлення відносин Україна-ЄС. URL: https://centraljust.gov.ua/ndd/european_integration/eu-ukraine_relations/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es

України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС»²⁷.

Першою рамковою угодою між Україною і ЄС (тоді ще Європейськими Співтовариствами) стала Угода про партнерство та співробітництво, яка була підписана в 1994 році, тимчасово застосовувалася з 1996 року і повністю набула чинності в 1998 році. Угода була укладена на початковий період - 10 років (із можливістю подальшого щорічного автоматичного подовження на 1 рік за згодою сторін).

Угодою про партнерство і співробітництво встановлено рамки політичного діалогу (на цій основі наприкінці 1990-х років було започатковано проведення щорічних самітів Україна - ЄС) та «режим найбільшого сприяння» в торгівлі з перспективою створення зони вільної торгівлі (за умови просування України на шляху економічних реформ та приєднання до ГАТТ/ СОТ). Також було визначено, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС є гармонізація законодавства. У 1990-х роках подібні угоди ЄС уклали із більшістю інших пострадянських держав, у тому числі з Росією²⁸.

На початку 2000-х років, ще до великого розширення на Схід, у ЄС почалися дискусії про політику щодо майбутніх нових сусідів. У 2003 році Європейська Комісія запропонувала ідею Європейської політики сусідства, яка не передбачала перспективи членства для нових європейських сусідів, а тільки запропонувала перспективу переходу від простої співпраці до значного ступеня інтеграції, включно з долученням до внутрішнього ринку (набула остаточних форм та була офіційно затверджена у 2004 році)²⁹.

У відповідь на демократичну і мирну Помаранчеву революцію, яка відбулася наприкінці 2004 року в Києві, Європейський Союз на початку 2005 року, разом із затвердженням Плану дій, запропонував Україні додаткові 10 пунктів. Серед найважливіших із них були зобов'язання розпочати переговори

---

²⁷ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI : станом на 31.03.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

²⁸ Інтеграція в рамках асоціації: динаміка виконання угоди між Україною та ЄС. Аналітичний звіт, видання четверте, доповнене / За ред. Мовчан В., Коссе І. Київ, 2021

²⁹ Там же.

щодо «нової посиленої угоди», яка мала замінити Угоду про партнерство і співробітництво та почати переговори про створення зони вільної торгівлі одразу після вступу України до СОТ³⁰.

Переговорний процес з укладення нової угоди між Україною та ЄС розпочали 5 березня 2007 року.

Політичної домовленості про укладення майбутнього договору в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, досягли 9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС.

Згідно домовленостей, досягнутих на Паризькому саміті Україна-ЄС у 2009 році, сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний асоціації, який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію. Переговори щодо майбутньої Угоди про асоціацію завершилися на 15-му Саміті Україна-ЄС в Києві 19 грудня 2011 року, а 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди був парафований главами переговорних команд України та ЄС³¹.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС була підписана і ратифікована Верховною Радою та Європарламентом у 2014 році. З 1 листопада 2014 року почали тимчасово застосовуватися деякі положення Угоди про асоціацію, а положення про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі – з 1 січня 2016 року (хоча в квітні 2014 року на основі автономних торговельних преференцій відбулося відкриття ринку ЄС). Після завершення тривалого процесу ратифікації всіма країнами-членами ЄС 1 вересня 2017 року Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності в повному обсязі, а Угода про партнерство і співробітництво остаточно втратила чинність.

Після здобуття незалежності в 1991 році Україна почала свій непростий шлях до євроінтеграції, прагнучи відійти від радянського минулого та стати

---

³⁰ Інтеграція в рамках асоціації: динаміка виконання угоди між Україною та ЄС. Аналітичний звіт, видання четверте, доповнене / За ред. Мовчан В., Коссе І. Київ, 2021

³¹ Історія становлення відносин Україна-ЄС. URL: https://centraljust.gov.ua/ndd/european_integration/eu-ukraine_relations/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es

частиною європейської спільноти. Переломним моментом став Євромайдан, пізніше Революція Гідності 2013–2014 років, коли українці відстояли свій вибір щодо європейського курсу, протестуючи проти відмови уряду підписати Угоду про асоціацію з ЄС. Ці трагічні події і зміна влади стали символом великого кроку до інтеграції України в європейську спільноту.

Угода про асоціацію – це юридично зобов'язуючий двосторонній міжнародний договір між Україною і ЄС, обсягом 486 статей, які згруповані в сім розділів, сорок чотири додатки та три протоколи, які є невід'ємною частиною угоди.

Цілями Угоди про асоціацію є *«сприяння миру та стабільності; дотримання спільних цінностей (вони ж основні елементи УА); співпраця та наближення політик у різних сферах; поступова інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС (шляхом створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі)»*³².

Найбільш конкретні зобов'язання сторони Угоди про асоціацію взяли на себе в рамках поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі. У цій частині текст угоди містить три типи домовленостей:

- «- тарифна лібералізація – взаємне відкриття ринків шляхом поступового скасування ввізних мит (асиметричного, привілейованого для України з боку ЄС);*
- секторальна інтеграція – зняття бар'єрів для діяльності українського бізнесу на ринку ЄС (і навпаки) за умови впровадження Україною норм та стандартів ЄС у цих сферах/секторах;*
- забезпечення рівних умов для чесної конкуренції українських та європейських компаній на спільному ринку шляхом поступового впровадження Україною правил та стандартів ЄС щодо прав споживачів, інтелектуальної власності, прав працівників, екологічних*

---

³² Інтеграція в рамках асоціації: динаміка виконання угоди між Україною та ЄС. Аналітичний звіт, видання четверте, доповнене / За ред. Мовчан В., Коссе І. Київ, 2021

вимог, надання державної допомоги підприємствам та запобігання монополізації ринків»³³.

Таким чином, головною суттю домовленостей (*quid pro quo*) у рамках Угоди про асоціацію є одностороннє регуляторне наближення в обмін на економічну інтеграцію. Україна зобов'язалася перейняти та практично впровадити законодавчі норми, правила та технічні стандарти ЄС (*acquis*) в обмін на зобов'язання ЄС інтегрувати Україну до внутрішнього ринку ЄС. Загалом, за винятком країн Європейської економічної зони та країн-кандидатів, ЄС ніколи настільки не відкривав свій внутрішній ринок для участі третьої країни³⁴.

Угода про асоціацію укладена на необмежений строк, однак зазначені в Додатках до угоди терміни виконання положень щодо скасування або зменшення митних ставок та щодо впровадження норм права ЄС в Україні обмежуються максимум 10-ма роками від дати набрання чинності. Таким чином, усі положення Угоди про асоціацію між Європейським Союзом та Україною (ті з них, за якими визначені терміни виконання) мали бути виконані не пізніше 31 грудня 2025 року.

Незворотність європейського та євроатлантичного курсу нашої держави та набуття нею повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору на конституційному рівні відбулося 7 лютого 2019 року - Верховна Рада України закріпила ці наміри в Конституції України³⁵.

Політичні та економічні цілі Угоди відіграють ключову роль у формуванні майбутнього України як незалежної та безпечної європейської

---

³³ «Вигоди ПВЗВТ Україна - ЄС» - інформаційна довідка Європейської Комісії. URL: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/december/>

³⁴ Інформаційна довідка ЄС «The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: What's it all about?» URL: http://ec.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/vademecum_en.pdf

³⁵ Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 р. №2680-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 9. Ст. 50.

держави і є цілком очевидними. Політична мета зосереджена на зміцненні реалізації європейського вибору України.

Економічна мета спрямована на модернізацію української економіки шляхом збільшення обсягів торгівлі з ЄС та іншими країнами, а також через реформування економічного регулювання відповідно до найкращих європейських практик. Покращення бізнес-клімату створить можливості для залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій, сприяючи розвитку виробництва продукції для експорту до ЄС та інших світових ринків.

Європейський Союз став ключовим торговельним партнером України, забезпечуючи понад 40% загального обсягу її зовнішньої торгівлі. З початком дії зони вільної торгівлі у межах Угоди про асоціацію Україна отримала ширший доступ до європейського ринку. Особливо вагомим для українців стало впровадження у 2017 році безвізового режиму, який спростив вільний рух осіб, поглиблена і всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) сприяла активізації експорту українських товарів і послуг, більшість з яких виробляють малі та середні підприємства. Завдяки цьому багато українських експортерів змогли скористатися новими можливостями на ринках країн-членів ЄС³⁶.

Динаміка експорту демонструє позитивні результати: у 2013 році український експорт до ЄС складав 13,4 млрд євро, а у 2019 році досяг 19,1 млрд євро. Однак пандемія COVID-19 у 2020 році призвела до скорочення цього показника до 16,5 млрд євро. Ці зміни є прямим результатом реалізації Угоди про асоціацію, яка стала важливим інструментом економічної інтеграції України до європейського ринку³⁷.

Водночас, на нашу думку, важливим результатом виконання Угоди про асоціацію є внутрішні зміни, які сприяють підвищенню якості життя та безпеки українців. Впровадження європейських стандартів у різних сферах стало ключовим фактором цих змін. Зокрема, це стосується підвищення якості

---

³⁶ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2015-2020 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>

³⁷ Там же.

виробництва харчових продуктів, дотримання санітарних та фітосанітарних норм, забезпечення безпеки транспорту, впровадження екологічних вимог та реалізації низки інших реформ.

Ці зміни переносять фундаментальні цілі Угоди на секторальний і операційний рівні, що поступово наближає рівень життя українців до європейських стандартів. Таким чином, реалізація Угоди не лише зміцнює економічні та політичні зв'язки з ЄС, але й створила передумови для системного покращення умов життя всередині країни.

Серед найбільш значущих реформ, проведених Україною в рамках реалізації стратегії європейської інтеграції, інвестори та міжнародні експерти виокремлюють такі:

- митна та податкова реформи, які сприяли спрощенню процедур та покращенню адміністрування, зменшуючи бар'єри для бізнесу;
- запровадження середньострокового бюджетного планування, що підвищило прозорість та ефективність управління державними фінансами;
- продовження структурних реформ, зокрема приватизації державних підприємств і впровадження земельної реформи, яка відкрила ринок землі та залучила додаткові інвестиції;
- завершення децентралізації, яка зміцнила спроможність місцевих громад, забезпечивши їм більше фінансових і управлінських повноважень;
- скорочення публічних витрат, що сприяло раціоналізації бюджетних витрат і підвищенню фінансової стійкості держави³⁸.

Ці реформи стали важливими кроками у наближенні України до європейських стандартів, покращуючи інвестиційний клімат і сприяючи стійкому економічному розвитку.

Проте слід враховувати, що всі реформи проводилися на фоні окупації частини території України, де зосереджений значний промисловий потенціал

---

³⁸ Орехова Т.В. Статус кандидати в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46). С. 15-23. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12540>

країни. За даними Світового банку, у 2014 році ВВП України скоротився на 10%, а у 2015 році — на 9,8%. Позитивні тенденції зростання почали з'являтися у 2016–2019 роках, проте у 2020 році пандемія стала черговим викликом для світової економіки, що призвело до зниження ВВП України на 3,8%. Офіційний рівень безробіття у 2013 році становив 8,8%, що було найнижчим показником після кризи 2008 року, а у 2017 році зріс до 9,5%. Зовнішній борг України у 2013 році складав 146 мільярдів доларів, а за останніми міжнародними даними до початку війни він зменшився до 129 мільярдів доларів³⁹.

Втрата 30–50% промислового потенціалу на окупованих територіях суттєво вплинула на структуру експорту України, відобразивши зміни у конкурентоспроможності галузей економіки на міжнародних ринках. У 2013 році частка агропромислового комплексу в експорті становила 26,5%, металургії — 27,8%, а машинобудування — 16,8%. До 2021 року частка АПК значно зросла до 40%, водночас частка машинобудування скоротилася до 9%. Ці зміни підкреслюють переорієнтацію економіки України на аграрний сектор та сировинний експорт, тоді як промисловість, зокрема машинобудування, втратила свої позиції через територіальні втрати та економічні виклики. Відбулися значна переорієнтація в географічній структурі зовнішньої торгівлі. У 2013 році частка СНД становила 34%, країн Європи - 27%. На початок 2021 року частка країн СНД в структурі експорту нашої країни складає усього 10%⁴⁰.

Для успішного впровадження реформ, які забезпечать відчутний результат, необхідне залучення значних ресурсів. Особливо це стосується структурних змін, підтримки ключових галузей економіки з високим мультиплікативним ефектом, а також розвитку соціальної сфери та модернізації інфраструктури. Достатнє фінансування і стратегічний підхід до розподілу ресурсів сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності економіки, покращенню якості життя населення та забезпеченню довгострокової стабільності реформ.

---

³⁹ Орехова Т.В. Статус кандидати в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46). С. 15-23. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12540>

⁴⁰ Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

2.2 Нормативно-правове забезпечення формування і функціонування моделі економічної взаємодії Україна – ЄС

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення Росії, яке спричинило трагічні події та стало найскладнішим випробуванням для України з часів здобуття незалежності. Ця жорстока агресія дала українцям чітке розуміння того, що свобода і незалежність є найвищими цінностями, які варто захищати. Кожен зрозумів важливість нашого зовнішньополітичного вибору, а саме: шляху європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Уже 28 лютого 2022 року, на п'ятий день після початку вторгнення Російської Федерації, Україна офіційно подала заявку на вступ до Європейського Союзу.

1 березня 2022 року Європейський Парламент прийняв резолюцію, яка висловила підтримку наданню Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі. Згодом, 10–11 березня 2022 року, під час неформального саміту Європейської Ради у Версалі, лідери ЄС визнали європейські прагнення України, відображені в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами. Вони також доручили Європейській Комісії надати висновок щодо української заявки відповідно до положень чинних договорів⁴¹.

8 квітня 2022 року під час візиту до Києва Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн передала Президенту України Володимирі Зеленському Опитувальник, який є інструментом для оцінки відповідності держави Копенгагенським критеріям. Цей документ мав на меті визначити здатність України виконувати зобов'язання, необхідні для отримання статусу кандидата на членство в ЄС.

Україна офіційно передала відповіді на першу частину Опитувальника 17 квітня 2022 року, що стосувалася політичних і економічних критеріїв, 9 травня

---

⁴¹ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-UA.pdf>

було передано другу частину, яка містила оцінку відповідності українського законодавства праву Європейського Союзу.

Європейська Комісія оприлюднила Висновок 17 червня 2022 року, в якому рекомендувала надати Україні статус кандидата в члени ЄС. Позитивна оцінка Європейської Комісії створила передумови для прийняття 23 червня 2022 року відповідного рішення Європейською Радою. При цьому для України було визначено сім рекомендацій, виконання яких є необхідним для подальших кроків у процесі набуття членства в ЄС (про рекомендації йтиметься в Розділі 3)⁴².

Отож, це історичне рішення відкрило перед Україною значні перспективи, але водночас поклало на українську владу додаткові зобов'язання. Основною метою стало узгодження українського законодавства з правом Європейського Союзу та проведення глибоких політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ. Ці зміни спрямовані на створення розвиненої, стійкої демократії та ринкової економіки. Саме тому після отримання статусу кандидата на членство в ЄС робота Уряду України з адаптації та імплементації законодавства ЄС набула нового, більш масштабного значення.

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу передбачає врахування широкого спектра нормативно-правових джерел, які становлять основу права ЄС: Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля і сталі 1951 року, Договір про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року та Договір про заснування Європейського Співтовариства з атомної енергії 1957 року; положення, директиви та інші акти нормативного характеру, що приймаються компетентними органами Європейських Співтовариств; міжнародні угоди, однією із сторін яких є Європейські Співтовариства; рішення Суду

---

⁴² Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf

Європейських Співтовариств, які дають офіційне тлумачення відповідних правових норм⁴³.

Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу має кілька стадій: розвиток правової системи в Україні, здатної сприяти досягненню стабільності в суспільстві, гарантування верховенства права, прав людини та забезпечення функціонування ринкової економіки; приведення законодавства України у відповідність з вимогами Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року та інших міжнародних договорів, що стосуються співробітництва України та ЄС; розвиток законодавства України за визначеними Концепцією чи Міжвідомчою координаційною радою пріоритетними сферами у напрямі його поступового зближення із законодавством ЄС. Згідно з Концепцією Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу адаптація є поетапним ухваленням та впровадженням нормативно-правових актів України, що розроблені з урахуванням основних положень законодавства ЄС⁴⁴. Саме тому була прийнята Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, яка передбачає те, що проекти нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади повинні піддаватись експертизі на відповідність *acquis communautaire*⁴⁵.

Адаптація законодавства України до європейських норм не є процесом абсолютної заміни існуючих норм на європейські, а приведенням нормативно-

---

⁴³ Гуртова К.М. Теорія і практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Київський часопис права*. 2023. №4. С.162-168. URL: <file:///C:/Users/Userr/Downloads/392-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-871-1-10-20240115.pdf>

⁴⁴ Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листопада 2002 року. №228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>

⁴⁵ Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р.С. Мельника, відпов. ред. к.ю.н. Л.Ю. Малюга. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 380 с.

правових актів України у відповідність до європейських. Зближення національного законодавства до європейських стандартів проводиться з метою:

- забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, які впливають із Угоди про партнерство і співробітництво та інших міжнародних договорів, що відповідають за співпрацю України з ЄС;
- розвитку законодавства України в напрямку його гармонізації із законодавством ЄС та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проєктів нормативно-правових актів;
- формування законодавчої бази з метою інтеграції України до ЄС⁴⁶.

Сучасна доктрина адаптаційної діяльності в правовій сфері включає три можливі рівні зближення вітчизняного законодавства з законодавством ЄС: «мінімальна адаптація», яка не передбачає перспективу набуття членства в ЄС та охоплює окремі пріоритетні сфери для економічного співробітництва (насамперед комерційне право, права людини, реформу системи правосуддя); «помірна адаптація», яка здійснюється для реалізації системних економічних та соціально-політичних реформ, які пов'язані зі створенням зони вільної торгівлі з ЄС; «максимальна адаптація», яка має більш системний характер і передбачає перспективу членства в ЄС⁴⁷.

Демонструючи рішучість якнайшвидше стати повноправним членом ЄС, Кабінет Міністрів України 28 лютого 2023 року запустив масштабний процес внутрішньої оцінки стану наближення українського законодавства до законодавства ЄС (селф-скринінг), прийнявши відповідну постанову №189 “Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС)”⁴⁸.

---

⁴⁶ Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листопада 2002 року. №228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>

⁴⁷ Коломєць Т.О. Адаптація інформаційного законодавства України до вимог ЄС як складова сучасного вітчизняного правотворчого процесу : монографія. Д. : НГУ, 2013. 164 с.

⁴⁸ Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2023 р. №189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text>

Оцінка стану адаптації законодавства України до права Європейського Союзу здійснювалася протягом шести місяців у кілька етапів. Вона дала змогу визначити рівень відповідності, виявити прогалини та невідповідності, які необхідно усунути в процесі переговорів і підготовки до вступу в ЄС.

До процесу селф-скринінгу було залучено понад 80 органів державної влади, державних установ, міжнародних проєктів та громадських організацій. Під координацією Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції СКМУ було опрацьовано приблизно 28 тисяч актів права ЄС і визначено, що 2739 актів права ЄС підлягають імплементації; 1625 актів права ЄС імплементовано повністю; 23456 актів права ЄС не потребують імплементації⁴⁹.

За результатами проведення селф-скринінгу сформовано звіти за 34 переговорними розділами, результати яких буде покладено в основу наповнення майбутньої Національної програми нормативно-правового наближення українського законодавства до актів права ЄС⁵⁰.

У цьому документі викладені ключові результати проведеного селф-скринінгу законодавства за 34 переговорними розділами в рамках 6 кластерів “Фундаментальні сфери”, “Внутрішній ринок”, “Конкурентоспроможність та інклюзивне зростання”, “Зелений порядок денний та сталий зв'язок”, “Ресурси, сільське господарство та згуртування” та “Зовнішні відносини”⁵¹.

Очевидно, що для імплементації європейського законодавства Україні необхідні такі реформи: реформа державної служби, яка дасть можливість модернізувати державну службу як основний інструмент, необхідний для забезпечення успішної реалізації реформ на адміністративному рівні; реформа

---

⁴⁹ Підготовка до переговорів про вступ до ЄС: Мінфін повністю імплементував 742 акти права ЄС, 46% від усіх імплементованих Україною актів. URL:

https://www.mof.gov.ua/uk/news/preparation_for_the_eu_accession_negotiations_the_ministry_of_finance_has_fully_implemented_742_acts_of_eu_law_46_of_all_acts_implemented_by_ukraine-4360

⁵⁰ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-UA.pdf>

⁵¹ Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2023 р. №189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text>

антикорупційного законодавства, яка передбачає усунення умов та стимулів для вчинення корупційних діянь, забезпечення невідворотності покарання за вчинення корупційних дій та обмеження впливу приватного капіталу на політику в цілому; реформа дерегуляції, яка передбачає демонтаж старої системи регулювання та є передумовою для створення нової системи регулювання, яка відповідає суті та потребам сучасної економіки, а також здатна покращити інвестиційний та бізнес-клімат; податкова реформа, яка суттєво спростить адміністрування податків, передбачатиме відмову від системи авансових платежів податків, зборів та зменшення фіскального тиску на фонд оплати праці⁵².

Українське законодавство має відповідати нормам права Європейського Союзу, але цей процес передбачає гнучкість і врахування специфіки України. Європейський Союз не вимагає повної ідентичності правових норм, оскільки розуміє, що повне копіювання *acquis* ЄС не завжди є можливим або доцільним. Такий підхід дозволяє адаптувати законодавство України з урахуванням її соціально-економічних реалій, історичних особливостей і національної специфіки.

Процес адаптації може передбачати перехідний період або тимчасові винятки за певними напрямками навіть після набуття Україною членства в ЄС. Це стосується, зокрема, галузей, де національні інтереси чи умови розвитку потребують поступового впровадження європейських стандартів.

Водночас важливо, щоб адаптовані норми органічно вписувалися в загальний масив національного законодавства, забезпечуючи системність і узгодженість нормативно-правової бази. Це сприятиме ефективному виконанню зобов'язань перед ЄС, а також підвищенню прозорості та якості державного управління.

Крім того, ЄС наразі не має інструментів для контролю та забезпечення дотримання державами-членами своїх зобов'язань щодо гармонізації. Тобто,

---

⁵² Гуртова К.М. Теорія і практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Київський часопис права*. 2023. №4. С.162-168. URL: <file:///C:/Users/Userrr/Downloads/392-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-871-1-10-20240115.pdf>

ставши членом ЄС, Україна (або будь-який інший із нинішніх 27 членів) гіпотетично може скасувати будь-які (або всі) законодавчі зміни, пов'язані з гармонізацією *acquis* ЄС⁵³.

Таким чином, адаптація законодавства України до права ЄС — це не лише процес формальної гармонізації, а й важливий інструмент модернізації правової системи, спрямований на посилення верховенства права та інтеграцію в європейський правовий та економічний простір, початковою стадією досягнення стану сумісності із законодавством ЄС в певних сферах, які є визначальними для поглиблення торговельно-економічних зв'язків і поступової інтеграції до внутрішнього ринку ЄС.

2.3 Особливості функціонування моделі економічної взаємодії Україна – ЄС в умовах російсько-української війни

Кожна нова країна-кандидат, що прагне вступити до Європейського Союзу, стикається з численними викликами. Це особливо стосується держав, які походять із колишнього комуністичного блоку, мають ВВП нижче середнього рівня в ЄС та втягнуті в тривалі конфлікти. Крім того, Євросоюз зіштовхується з внутрішніми труднощами та браком єдності щодо свого майбутнього і перспектив розширення. Реакція ЄС на повномасштабне вторгнення Росії в Україну демонструє, що, незважаючи на внутрішні суперечності, Союз зберігає вагомий геополітичний вплив. Водночас для України, яка протистоїть війні з ядерною державою, долатиме виклики повоєнної відбудови та прагне реформ, шлях до членства в ЄС є не просто важким – це справжнє випробування.

---

⁵³ Загнітко О., Корчев Ю. Гармонізація законодавства України як умова членства в ЄС: прогрес і перспективи. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/garmonizaciya-zakonodavstva-ukrayini-yak-umova-chlenstva-v-es-progres-i-perspektivi.html>

Повномасштабна військова агресія Росії проти України зумовила суттєві зміни у структурі зовнішньої торгівлі країни, зокрема в її відносинах з ЄС. Кордон з Європейським Союзом на певний час став майже єдиним надійно функціонуючим зв'язком України із зовнішнім світом. А оскільки Євросоюз і до того був ключовим партнером України, очікувано відбулось стрімке зростання ролі ЄС як торговельного партнера України⁵⁴.

Російська агресія поглибила протиріччя сучасного світу, погіршила соціально-економічну ситуацію на регіональному та глобальному рівнях. Зокрема, значне зростання вартості енергоресурсів, спровокована криза на продовольчому ринку призвели до подорожчання споживчих товарів і, відповідно, масштабного впливу на рівень добробуту громадян багатьох країни світу⁵⁵. Паралельно з початком 2022 року в різних регіонах світу прискорилися інфляційні процеси. Припинення поставок енергоносіїв з РФ, блокада країною-агресором українського агропромислового експорту та несприятлива світова ринкова кон'юнктура призвели до загострення економічних і соціальних проблем в ЄС. Зокрема, за повідомленням Євростату (вересень 2022 року) — *«хліб, овочі, м'ясо — їжа стала дорожчою ... основні продукти харчування також стали значно дорожчими»*. Зокрема, найвище зростання цін на хліб були зафіксовані в Угорщині (66% у серпні 2022р.), Литві (33%), Естонії та Словаччині (по 32%)⁵⁶.

Водночас, входження в економічний простір ЄС має додаткові конкурентні переваги для України, особливо в контексті сталої тенденції формування певної автономії основних глобальних центрів впливу, забезпечення їх економічної безпеки в стратегічних галузях на основі процесів ресурсозабезпечення та створення регіональних стійких мереж доданої

---

⁵⁴ Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. URL: <https://ucep.org.ua/doslidzhennya/integracziya-ukrayiny-do-vnutrishnogo-rynku-yes-v-umovah-vijny-vyklyky-ta-mozhlyvosti.html>

⁵⁵ Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Центр Разумкова, 2022. С.4-5. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf

⁵⁶ Хліб у країнах Європи подорожчав на 18% за рік. Євростат. *Європейська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/20/691651>

вартості⁵⁷. Україна має реальну можливість інтегруватися в європейську економіку — одну з найбільш конкурентних і ефективних моделей соціально-економічного розвитку, яка є оптимальною для нашої держави.

У 2022 році зроблено важливі кроки для активізації економічного партнерства Києва і Брюсселя, а саме лібералізація торговельних контактів та запровадження безвізових режимів у різних сферах співробітництва Україна-ЄС⁵⁸.

Взаємна торгівля з Європейським Союзом стала важливим зовнішньоекономічним фактором стійкості відкритої економіки України в умовах тривалої агресії РФ та значних людських і матеріальних втрат. ЄС поступово став основним торговельним партнером — його питома вага в зовнішній торгівлі України у 2023 році становила 56,0% порівняно з 41,1% у 2018 році, у січні-серпні 2024 року – 54,0%, при цьому за аналогічний період 2023 року – 55,8% (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Стан торговельних відносин між Україною та ЄС у 2018-2023 роках⁵⁹

Показник	Роки						Динаміка (+;-)
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС, %	41,1	40,1	40,7	39,0	53,6	56,0	+14,9
Зовнішньоторговельний оборот, млрд. доларів США	49,7	52,6	48,1	62,5	59,3	55,9	+6,2
Експорт, млрд. доларів США	23,1	24,0	21,9	30,3	30,6	23,4	+0,3
Імпорт, млрд. доларів США	26,6	28,6	26,3	32,2	28,7	32,5	+5,9
Сальдо, млрд. доларів США	3,5	4,6	4,4	2,0	1,8	9,1	+5,6

Джерело: складено автором на основі даних джерел [9; 10; 11; 12; 13]

Як видно з Таблиці 2.1 за підсумками 2023 року зовнішньоторговельний оборот склав 55,9 млрд. доларів США, що на 6,2 млрд. доларів США більше, ніж у 2018 році, і в цілому обсяг експорту України на європейському напрямі

⁵⁷ Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

⁵⁸ Там же.

⁵⁹ Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/1f45d5bc-f3ed-412c-b02f-8bbe571ecc4d?lang=uk-UA&title=BiuletенPotocногоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>

збільшився суттєво у 2021-2022 році (30,3 і 30,6 млрд. доларів США відповідно), у 2023 році становив 23,4 млрд. доларів США, що на 0,3 млрд. доларів США більше, ніж у 2018 році.

Частково це пояснюється тим, що в умовах широкомасштабної війни і морської блокади західний кордон України був чи не єдиним транспортним шляхом. Однак, останнім часом, з відкриттям «зернового коридору», спостерігається поступове збільшення обсягів перевезень вантажів з українських портів до різних регіонів світу, в тому числі до ЄС. Нині Україна — 17-й найбільший партнер ЄС з експорту товарів і 15-й з імпорту товарів⁶⁰ (імпорт у 2023 році зріс на 5,9 млрд. доларів США порівняно з 2018 роком).

Загалом, є підстави говорити про суттєві проєвропейські зрушення у географічній структурі зовнішньої торгівлі України за відносно короткий проміжок часу⁶¹. Водночас слід мати на увазі важливу обставину — взаємна торгівля країн-членів ЄС протягом останніх років складає від 60% до 65% обсягу їх зовнішньої торгівлі в цілому, що свідчить про високий рівень самодостатності саме внутрішньоєвропейських економічних контактів⁶².

Розглянемо основні трансформації в торгівлі товарами України та ЄС у період з 2018 до 2023 року, на фоні втрати 30-50% промислового потенціалу країни на окупованій території зміна структури експорту відбулася, про що свідчить структура конкурентоспроможності галузей економіки країни на міжнародних ринках⁶³ (Таблиця 2.2).

---

⁶⁰ Association Implementation Report on Ukraine. Joint staff working document. *European Commission, Brussels*. 22.7.2022, SWD(2022) 202 final,

URL: <https://www.ecas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>

⁶¹ Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС у 2015-2020 роках: експорт, імпорт, квоти, економічні досягнення та провали. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/840-zona-vilnoyi-torgivli-mij-ukrayinoyu-ta-yes-u-2015-2020-rokaheksport-import-kvoti-ekonomichni-dosyagnennya-ta-provali>

⁶² Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

⁶³ Орехова Т.В. Статус кандидати в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46). С. 15-23. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12540>

Таблиця 2.2 – Товарна структура українського експорту до ЄС у 2018-2023 рр. (% до загального обсягу)⁶⁴

Назва товарів	Роки						Динаміка (+;-)
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Зернові культури	11,0	12,7	9,6	7,2	16,8	19,6	+8,6
Жири та олії	5,7	7,4	9,9	8,8	11,0	12,7	+7
Чорні метали	18,4	15,2	13,5	20,3	10,0	9,2	-9,2
Насіння і плоди олійних рослин	5,8	7,4	6,7	5,5	10,4	8,3	-2,5
Руди, шлаки	9,0	8,5	7,8	11,2	8,5	7,1	-1,9
Електричні машини	11,8	11,1	11,9	9,6	8,3	6,4	-5,4
Деревина і вироби з деревини	5,2	4,8	5,3	5,4	5,8	5,3	+0,1

Джерело: складено автором на основі даних джерел [9; 10; 11; 12; 13]

Проаналізувавши Таблицю 2.2, робимо висновок, що загальні тенденції торговельних відносин з ЄС свідчать про те, що наслідки зони вільної торгівлі мали неоднозначну динаміку в останні роки, деякі показники внутрішньогалузевої торгівлі зростали, хоча і повільно. Найважливішими групами товарів для експорту з України до Європейського Союзу є зернові культури, жири та олії, чорні метали, насіння і плоди олійних культур, руди, шлаки, електричні машини та деревина і вироби з неї.

В умовах війни Україна максимально використовує можливості режиму вільної торгівлі, передбаченого поглибленою і всеохоплюючою зоною вільної торгівлі з ЄС. Важливим інструментом підтримки української економіки стало скасування торговельних обмежень на експорт до країн ЄС. Зокрема, Рада Європейського Союзу, незважаючи на певні протести, 25 травня 2023 року ухвалила рішення продовжити дію постанови про призупинення всіх мит, квот та заходів торгового захисту для українського експорту ще на рік — до червня 2024 року⁶⁵.

Однак, ці позитивні заходи з боку ЄС, не спричинили ні значного зростання, ні зміни структури зовнішньої торгівлі на користь товарів з вищою

⁶⁴ Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/1f45d5bc-f3ed-412c-b02f-8bbe571ecc4d?lang=uk-UA&title=BiuletенPotocногоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>

⁶⁵ Шамборовський Г.О. Здобутки, проблеми та завдання України на шляху вступу до Європейського Союзу. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2024. №39. С. 99-107. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2306>

доданою вартістю. Навпаки, спостерігалось зростання лише у категорії: «зернові культури» та «жири та олії» з 11,0% та 5,7% у 2018 році до 19,6% та 12,7% у 2023 році відповідно, у двічі зменшився експорт чорної металургії (з 18,4% у 2018 до 9,2% у 2023 році).

На початку російсько-української війни ЄС ухвалив рішення про скасування обмежень на експорт сільськогосподарської продукції з України, керуючись двома основними чинниками: залежністю країн Азії та Африки від українського зерна та прагненням підтримати український бізнес. Допоки ціни на зерно залишалися відносно високими, це рішення не викликало суттєвих проблем.

Наприкінці 2022 року світові ціни на зернові культури почали знижуватися, частково через експорт українського зерна Чорноморським зерновим коридором. Це викликало невдоволення фермерів сусідніх країн, особливо Польщі, які стверджували, що здешевлення зерна спричинило падіння доходів їхніх господарств через конкуренцію з дешевшим українським збіжжям. У відповідь на це Європейська комісія запровадила тимчасову заборону на імпорт української пшениці, кукурудзи, сої та соняшника до Болгарії, Угорщини, Польщі, Румунії та Словаччини, такі заходи суперечили принципам спільного ринку, згодом обмеження були скасовані, але питання залишилося актуальним⁶⁶.

Попри це, спостерігається позитивна динаміка у врегулюванні торгівлі сільськогосподарською продукцією. Зокрема, європейські підприємці, особливо з Польщі, виявляють інтерес до імпорту окремих видів української продукції. Наприклад, соя та кукурудза, які використовуються як сировина для виробництва комбікормів, активно постачаються з України до країн ЄС.

Російська часткова блокада Азовського моря з 2014 року та повна блокада Чорного та Азовського морів у 2022 році, фактичне припинення економічних контактів із середньоазійськими країнами через російську територію мають

---

⁶⁶ Шамборовський Г.О. Здобутки, проблеми та завдання України на шляху вступу до Європейського Союзу. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2024. №39. С. 99-107. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2306>

значні негативні наслідки для зовнішньої торгівлі України. Перед війною через чорноморські порти транспортувалась основна частка українських поставок зернових культур, які забезпечували вагомий внесок у річні надходження від експорту. Наразі перебудова логістики в умовах агресії здійснюється на основі Плану дій ЄС від 12 травня 2022 році «Шляхи солідарності»⁶⁷.

План передбачає розширення пропускної спроможності наявних транспортних коридорів, створення нових логістичних ланцюгів для постачання української продукції, а також налагодження співпраці з новими партнерами в ЄС і третіх країнах. Створюватимуться додаткові вантажні потужності для наземного та водного транспорту на території Євросоюзу, передбачено облаштування перевалочних пунктів і місць для зберігання продукції, а також забезпечення максимальної гнучкості під час проходження прикордонних процедур. Завдяки цьому вже через європейську логістику вдалося експортувати значну частину українського зерна та збільшити обсяги інших експортно-імпортних операцій⁶⁸.

Уже зараз розглядаються можливості:

- збільшення на 3 640 од. вагонів-зерновозів на додачу до 22 400 од. в Україні та приблизно 12 тис. од. в ЄС;
- побудови транскордонного трубопроводу для рослинних олій;
- використання змінених візків під європейський стандарт;
- збільшення пропускної спроможності залізниць до портів у м.Гданськ, Росток, Гамбург;
- подовження залізничних колій різної ширини до терміналів в Україні та країнах-сусідах⁶⁹.

У зв'язку з цим дуже корисними для українських експортерів є платформи для пошуку партнерів та оптимізації шляхів постачання — Мережа

⁶⁷ Комісія відкриває «Шляхи солідарності, щоб допомогти Україні експортувати сільськогосподарські товари. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3002

⁶⁸ Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

⁶⁹ Сольський М. Експортні шляхи через ЄС повинні стати постійними для української агропродукції, *Урядовий Портал*. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/eksportni-shliakhy-cherez-ies-povynni-staty-postiiny-my-dlia-ukrainskoiahroproduktii-mykola-solskyi>

підприємств Європи (Enterprise Europe Network) та Європейська підтримка кластерів України (EU Clusters Support Ukraine), а в Україні, наприклад, система NAZOVNI при МЗС. Єврокомісія у липні 2022 року ухвалила рішення про оновлення індикативних мап Транс'європейської транспортної мережі:

- Північно-Балтійський коридор продовжено через Львів та Київ до Маріуполя;
- Балто-Чорноморсько-Егейський коридор продовжено через Львів, Чернівці (Румунію і Молдову) до Одеси;
- коридори Балтійське море-Адріатичне море та Рейн-Дунай проходять через Львів⁷⁰.

Важливе значення у цьому сенсі набула підписана в червні 2022 року терміном на один рік Угода про вантажні перевезення автомобільним транспортом, яка скасувала необхідність отримання українськими перевізниками відповідних дозволів, спростила визнання водійських документів⁷¹.

Попри те, що сільське господарство залишається провідною галуззю українського експорту, важливо враховувати значний потенціал сфери послуг, яка здатна частково компенсувати обмеження на ввезення товарів. Зокрема, ІТ-сектор демонструє високу стійкість до воєнних викликів і продовжує свій розвиток. Вихід українського ІТ-бізнесу на європейський ринок є складним завданням, яке потребує ретельно спланованого та комплексного підходу.

Обсяг експорту українських телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг до ЄС у 2022 році скоротився на 10,8%, якщо порівняти з 2021 роком, а його вартість становила 1177,3 млн. доларів США. Україна зберігає позитивне сальдо торгівлі цими послугами з ЄС, яке у 2022 році становило 945,6 млн. доларів США. Це свідчить про те, що український сектор

---

⁷⁰ ЄС включив українські логістичні шляхи до Транс'європейської транспортної мережі. *Ліга і закон*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/212907_s-vklyuchiv-ukransk-logstichn-shlyakhi-do-transvuropeysko-transportno-merezh

⁷¹ Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

інформаційних технологій зберігає конкурентоспроможність на європейському ринку навіть в умовах війни⁷².

У 2023 році імпорт України з країн ЄС становив 32,5 млрд дол. США, що суттєво вище, якщо порівняти з попередніми роками (Таблиця 2.1), розглянемо детальніше товарну структуру імпорту до України з країн ЄС (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Товарна структура імпорту до України з країн ЄС у 2018-2023 рр. (% до загального обсягу)⁷³

Назва товарів	Роки						Динаміка (+;-)
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Енергетичні матеріали	13,7	10,8	6,9	11,0	24,0	20,4	+6,4
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	9,6	13,0	11,6	11,3	10,8	11,3	+1,7
Реактори ядерні, котли, машини	13,9	13,3	13,3	13,4	7,1	8,2	-5,7
Електричні машини	8,2	8,4	8,4	7,0	5,6	5,0	-3,2
Пластмаси, полімерні матеріали	6,0	5,4	5,7	6,2	5,0	4,8	-1,2
Фармацевтична продукція	6,1	6,3	7,7	7,0	4,8	4,7	-1,4
Різноманітна хімічна продукція	3,7	3,4	3,4	2,8	2,4	2,0	-1,7

Джерело: складено автором на основі даних джерел [9; 10; 11; 12; 13]

Отже, у структурі імпорту України з країн ЄС за 2023 рік домінують енергетичні матеріали – 20,4% (у 2018 – 13,7%) та засоби наземного транспорту (окрім залізничного) – 11,3% (у 2018 – 9,6%), також вагоме місце займають реактори ядерні, котли, машини – 8,2%, що на 5,7% менше, ніж у 2018, електричні машини – 5,0%, що на 3,2% менше, ніж у 2018, пластмаси, полімерні матеріали – 4,8% (зменшились на 1,2% порівняно з 2018 роком) та фармацевтична продукція – 4,7% (зменшились на 1,4% порівняно з 2018 роком). Посилилася роль палива, зброї та амуніції в умовах війни та дефіциту постачання палива з традиційних джерел, але послабилася роль постання машин та обладнання.

⁷² Лизун Н., Віталішова К., Борсекова К. Трансформація торговельних потоків між ЄС та Україною в умовах посилення ризиків безпеки. *Журнал європейської економіки*. 2024. №2 (89). Том. 23. С. 305-320.

⁷³ Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail/1f45d5bc-f3ed-412c-b02f-8bbe571ecc4d?lang=uk-UA&title=BiuletенPotocногоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>

Україна – це важливий ринок збуту для експортерів зброї та боєприпасів з ЄС (1/9 експорту таких товарів в треті країни), а також для експортерів головних уборів, кави та чаю. Обсяг постачання зброї в Україну зріс у 24 рази⁷⁴.

Війна в Україні суттєво вплинула на структуру та динаміку торгівлі з ЄС. Глибокі економічні зв'язки, встановлені до повномасштабного вторгнення Росії, а також логістичні обмеження, спричинені війною, призвели до стрімкого посилення орієнтації України на ЄС. Це насамперед стосується найближчих сусідів України: Польщі, Румунії, Угорщини, Словаччини та Болгарії⁷⁵. Крім того, війна зумовила значну перебудову товарних потоків. В експорті сьогодні домінують товари сільського господарства та харчової промисловості, а в імпорті суттєво зростає частка енергетичних матеріалів та мінеральних палив.

Торгівля між Україною та ЄС стикається з низкою проблем, зумовлених логістичними та адміністративними бар'єрами. Незважаючи на набуття чинності Конвенції про процедуру спільного транзиту в жовтні 2022 року, ситуація для українських експортерів не покращилася суттєво. Транспортні потужності залізничної системи ЄС також не відповідають потребам зростання експорту з України. Такі обмеження негативно впливають на конкурентоспроможність українських товарів на європейському ринку та стримують потенціал зростання торгівлі між двома країнами. Очікується, що проєкт Connecting Europe Facility (CEF), який передбачає інвестиції в розмірі 25,8 млрд євро у розвиток транспортної інфраструктури, суттєво покращить транспортне сполучення між Україною та ЄС⁷⁶.

Угода про асоціацію стала ключовим інструментом для модернізації України та її інтеграції до європейських стандартів. Її впровадження відкриває широкі можливості для економічного розвитку, зміцнення демократичних інституцій і підвищення добробуту громадян. Завдяки угоді про вільну

---

⁷⁴ Шнирков О., Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни. *Журнал європейської економіки*. 2023. №1 (84). Том. 22. С. 49-68.

⁷⁵ Куриляк, В., & Савельєв, Є. Розвиток співпраці Вишеградської четвірки і України у сфері реальної економіки в контексті Східного партнерства. *Економіка і організація управління*. 2020. №3 С.229–242. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.20>

⁷⁶ Загальний огляд відносин Україна-ЄС (2024). Представництво України при ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>

торгівлю ЄС закріпив свої позиції як основного торговельного партнера України. Однак дефіцит у торгівлі товарами з ЄС залишається значним викликом, оскільки імпорт переважно складається з продукції з високою доданою вартістю. Цей дисбаланс ще більше загострився з початком повномасштабної війни в Україні.

Проте для України, з урахуванням сучасних реалій, завдання зближення потребують суттєвих, а часом і радикальних інституційних змін. У тому числі для того, щоб подолати ризики розбіжності в динаміці розвитку ЄС та України, посилення яких (ризиків) може призвести не до конвергентності, а до дивергентності, також внаслідок широкомасштабних військових дій⁷⁷.

Тому реалізуючи положення Угоди про асоціацію з ЄС та орієнтуючись на мету отримання повноправного членства у Європейському Союзі, Україна передусім повинна забезпечити свою поступову інтеграцію до спільного економічного та соціального простору об'єднаної Європи, інтегруючи її цінності, взаємозв'язки, стандарти, норми та ухвалені інституціями ЄС «порядки денні» соціально-економічного розвитку⁷⁸.

Висновки за Розділом 2

Взаємини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Ганс ван ден Брук, Міністр закордонних справ Королівства Нідерланди, як головуєчий в ЄС, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України. У 2014 році Угода про асоціацію між Україною і ЄС була підписана і ратифікована Верховною Радою та Європарламентом.

Економічна мета Угоди про асоціацію спрямована на модернізацію української економіки шляхом збільшення обсягів торгівлі з ЄС та іншими країнами, а також через реформування економічного регулювання відповідно до найкращих європейських практик. Покращення бізнес-клімату створить

---

⁷⁷ Зближення України з ЄС - від поточного відставання до перспективного прискорення. Центр Разумкова. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/30/2024-ПАКТ-13.pdf>

⁷⁸ Там же.

можливості для залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій, сприяючи розвитку виробництва продукції для експорту до ЄС та інших світових ринків.

24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення Росії, яке спричинило трагічні події та стало найскладнішим випробуванням для України з часів здобуття незалежності. Ця жорстока агресія дала українцям чітке розуміння того, що свобода і незалежність є найвищими цінностями, які варто захищати. Кожен зрозумів важливість нашого зовнішньополітичного вибору, а саме: шляху європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Уже 28 лютого 2022 року, на п'ятий день після початку вторгнення Російської Федерації, Україна офіційно подала заявку на вступ до Європейського Союзу.

Європейська Комісія оприлюднила Висновок 17 червня 2022 року, в якому рекомендувала надати Україні статус кандидата в члени ЄС. Позитивна оцінка Європейської Комісії створила передумови для прийняття 23 червня 2022 року відповідного рішення Європейською Радою. При цьому для України було визначено сім рекомендацій, виконання яких є необхідним для подальших кроків у процесі набуття членства в ЄС (зокрема, щодо боротьби з корупцією, реформування правоохоронного сектору, імплементації антиолігархічного закону тощо).

Оцінка стану адаптації законодавства України до права Європейського Союзу здійснювалася протягом шести місяців у кілька етапів. Вона дала змогу визначити рівень відповідності, виявити прогалини та невідповідності, які необхідно усунути в процесі переговорів і підготовки до вступу в ЄС.

В процесі селф-скринінгу було опрацьовано приблизно 28 тисяч актів права ЄС і визначено, що 2739 актів права ЄС підлягають імплементації; 1625 актів права ЄС імplementовано повністю; 23456 актів права ЄС не потребують імплементації.

Повномасштабна військова агресія Росії проти України зумовила суттєві зміни у структурі зовнішньої торгівлі країни, зокрема в її відносинах з ЄС. Кордон з Європейським Союзом на певний час став майже єдиним надійно

функціонуючим зв'язком України із зовнішнім світом. А оскільки Євросоюз і до того був ключовим партнером України, очікувано відбулось стрімке зростання ролі ЄС як торговельного партнера України.

Завдяки зоні вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом вітчизняні компанії отримали можливість експортувати свою продукцію в ЄС на пільгових умовах без митних зборів та обмежень, а українські споживачі отримали доступ до якісних європейських товарів за конкурентними цінами.

РОЗДІЛ 3 МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНА – ЄС

3.1 Ключові проблеми економічної співпраці Україна – ЄС та основні підходи щодо вирішення

23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Для цього в рекордні строки органами державної влади був якісно заповнений опитувальник, а також проведена велика робота щодо секторальної інтеграції.

Україна активно працює над реалізацією своїх євроінтеграційних цілей: впроваджує положення Угоди про асоціацію з ЄС, гармонізує національне законодавство з нормами Європейського Союзу, зміцнює торговельне співробітництво з Євросоюзом, продовжує секторальну інтеграцію у Внутрішній ринок ЄС та розширює участь у європейських програмах і ініціативах.

Одночасно у зв'язку із набуттям статусу кандидата, перед державою постають нові масштабні й складні завдання. Україна має амбітну мету бути повністю готовою до вступу в Європейський Союз настільки швидко, наскільки це можливо в умовах повномасштабної війни⁷⁹.

За аналітичними даними, рекорд швидкості встановила Фінляндія – заявку на вступ вона подала у 1995 році, членство отримала через три з половиною роки. «Анти-рекорд» у Туреччини – асоціацію з Європейською спільнотою (прообразом Євросоюзу) Туреччина підписала в 1963 році, кандидатом на членство в ЄС стала у 1999 році і ще й донині не має реальних перспектив на членство⁸⁰.

⁷⁹ Європейська інтеграція України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/yevropeiska-intehratsiia-ukrainy>

⁸⁰ Чи вступить Україна до ЄС у 2030 році? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-chlenstvo-v-yees-2030-rik/32675010.html>

У середньому від початку переговорів до членства в ЄС минає сім років. Принаймні це було характерно для великої групи посткомуністичних країн, яка приєдналася до ЄС у 2004 під час найбільшої хвилі розширення⁸¹.

Польща, яку часто порівнюють з Україною за географічним положенням, територією та чисельністю населення, розпочала переговори про вступ до ЄС у 1997 році й офіційно приєдналася до Союзу 1 травня 2004 року. Таким чином, посткомуністичним країнам знадобилося сім років для завершення переговорного процесу та набуття членства в ЄС.

На початку жовтня 2023 року в інтерв'ю німецькому виданню Spiegel Президент Європейської ради Шарль Мішель вперше висловився за приєднання України до ЄС до 2030 року – за умови, що обидві сторони виконають свою "домашню роботу"⁸².

Отож, вступ до ЄС – це не тільки технічний процес довготривалих переговорів про членство, а також політична ратифікація в усіх країнах-членах, тому що вступ нового члена означає зміну договору Європейського Союзу і потребує ратифікації в тому форматі, який вимагає кожна з країн ЄС.

Відбиття російської агресії мобілізувало українців і тепер перемога у війні серед іншого прямо асоціюється з членством в ЄС.

За результатами соціологічного опитування соціологічною службою Центру Разумкова (опитано 2016 осіб), якби найближчим часом відбувся референдум щодо вступу України до Європейського Союзу, у ньому у 2024 році взяли б участь 81% опитаних (від 63% жителів Південного регіону до 90% жителів Західного регіону); перед початком повномасштабної війни — у листопаді–грудні 2021 року — про наміри взяти участь у такому референдумі заявляли 69% респондентів. За вступ до ЄС висловили намір голосували 96% жителів Західного регіону, які збираються взяти участь у референдумі (проти —

---

⁸¹ Чи вступить Україна до ЄС у 2030 році? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-chlenstvo-v-yees-2030-rik/32675010.html>

⁸² Глава Євроради: Україна може належати до ЄС у 2030 році. *Європейська правда*. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/10/4/7170703/>

3%), у Центральному регіоні — відповідно 90% і 5,5%, у Східному — відповідно 81% і 13%, у Південному — відповідно 69% і 20%⁸³.

За результатами опитування Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) у травні 2024 року (проведено 2508 інтерв'ю), 59% опитаних кажуть, членство в ЄС має дати довгострокову безпеку Україні, тобто в членстві в ЄС бачать перехід під європейську безпекову, інституційну парасольку. Вже потім ідуть економіка (57%), верховенство права (45%), демократія (44%), міжнародне визнання місця України в Європі (41%) тощо (Рис. 3.1)⁸⁴.

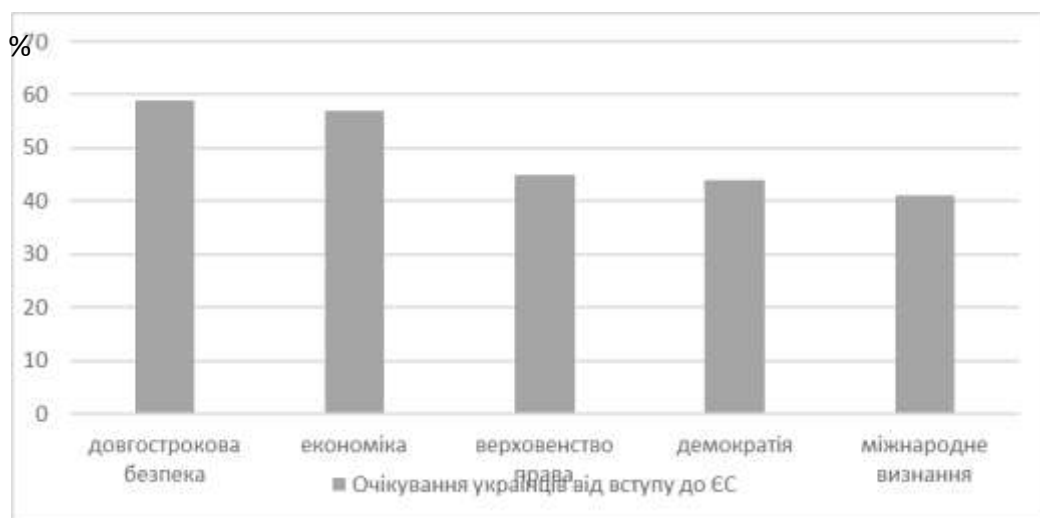

Рис. 3.1 – Очікування українців від вступу України до Європейського Союзу у 2024 році

Джерело: складено автором на основі даних джерела [22]

Війна підштовхує євроінтеграцію України, але й створює певні проблеми, завдає шкоди людському та матеріальному ресурсу України.

Станом на жовтень 2023 року, за оцінками ООН, в Україні налічується 3,7 мільйона внутрішньо переміщених осіб, а близько 14,6 мільйона потребують допомоги і послуг у сфері охорони здоров'я та захисту. Багато жителів України були змушені виїхати до інших країн, і близько 6,3 мільйона осіб (близько 16%

⁸³ Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення до мирних переговорів (вересень 2024р.) Разумков Центр. 2024. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-stavlennia-do-myrynykh-peregovoriv-veresen-2024r>

⁸⁴ 90% українців хочуть, щоб до 2030 року Україна приєдналась до ЄС: опитування. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/90-ukrayintsiv-hochut-shob-do-2030-roku-ukrayina-pryyednalas-do-yes-opytuvannya/>

населення) досі залишаються за кордоном. Масштабне руйнування інфраструктури вплинуло на можливість громадян отримати доступ до базових потреб, таких як електроенергія, вода, продукти харчування, охорона здоров'я та освіта⁸⁵. За результатами оновленого звіту Світового банку “Швидка оцінка шкоди та потреб в Україні” (далі – RDNA3), прямі збитки, завдані внаслідок повномасштабної війни, становлять близько 138,2 млрд євро, а потреби на відновлення склали – 440,5 млрд євро⁸⁶.

Найбільше постраждали житловий сектор, транспорт, енергетика, торгівля та промисловість. Масштаби руйнувань продовжують зростати.

Війна мала та має значний негативний вплив на виробничий потенціал та економічну активність України (Рис. 3.2, умовно показники 2021 року взято за 100%).

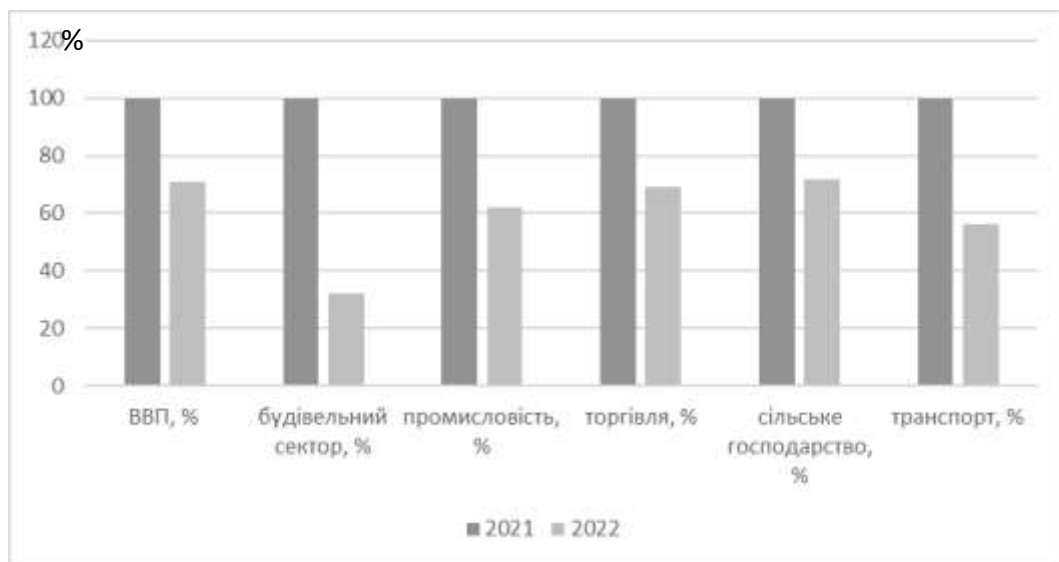

Рис. 3.2 – Вплив повномасштабної війни на виробничий потенціал та економічну активність України

Джерело: складено автором на основі даних джерела [60]

У 2022 році реальний ВВП України знизився на 29%, що стало найсуттєвішим економічним спадом у сучасній історії країни. Найбільше

⁸⁵ План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

⁸⁶ Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2): February 2022 - February 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03c0ab180057556615497?fbclid=IwY2xjawHCb3ABHffmX91IDzA3JFEJbfaKWSpWLm3Qi5ih8JMZPuAolxZd-mf5grTC4ATJQ>

постраждав будівельний сектор, обсяги якого скоротилися на 68%. Значних втрат зазнали також промисловість (зниження на 38%), торгівля (31%), сільське господарство (28%) і транспорт (44%). Крім того, 75% українців заявили про зниження своїх доходів порівняно з довоєнним періодом. У 2023 році економіка почала частково відновлюватися завдяки посиленню фіскальних стимулів, зниженню темпів інфляції та міжнародній підтримці. Проте для досягнення навіть довоєнного рівня економічного розвитку потрібні значно більші зусилля⁸⁷.

Загалом, на початку 2022 року в деяких економіках Європейського Союзу зафіксувати рекордне прискорення інфляції. В Європі, на тлі енергетичного дефіциту, у «найгарячішому» місяці березні 2022 року спостерігався інфляційний шок⁸⁸. Через російську блокаду країни ЄС опинилися в умовах енергетичної кризи та небувалого зростання цін на газ. Це уповільнило впровадження європейської політики декарбонізації та послабило здатність протистояти кліматичним змінам. Великі промислові підприємства Європи були змушені скорочувати виробництво на континенті. У відповідь уряди європейських держав, де промисловість становить близько чверті економіки, вживали термінових заходів для підтримки енергетичних компаній і пом'якшення наслідків кризи⁸⁹.

Зокрема складна ситуація спостерігалася у Німеччині, де промислове виробництво становить приблизно 30% економіки та налічує близько 1,15 мільйона осіб⁹⁰.

Багато експертів вважають, що загострення соціально-економічної ситуації в Європі може призвести до посилення розбіжностей і суперечностей між країнами ЄС стосовно подальшої стратегії щодо України.

---

⁸⁷ План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

⁸⁸ Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Центр Разумкова. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf

⁸⁹ Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

⁹⁰ Європейська промисловість згортається через високі ціни на енергоносії. *Європейська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/24/691819>

Російська агресія, що призвела до окупації українських територій, руйнування житлового фонду, соціальної та енергетичної інфраструктури, а також геноциду населення, стала причиною масової міграції українців. За даними Агентства ООН у справах біженців, війна в Україні спричинила «найшвидше зростання кризи біженців із часів Другої світової війни»⁹¹. Основна маса біженців з України спрямовувалася до країн Європейського Союзу, зокрема до Польщі, Німеччини, країн Балтії, Румунії, Чехії та інших. Станом на вересень 2022 року, за даними експертів ООН, кількість українських біженців, офіційно зареєстрованих у Європі, перевищила 7 мільйонів осіб⁹².

ЄС організував безперешкодний прийом біженців з України, а у березні 2022 року Рада ЄС активувала Директиву про тимчасовий захист, що гарантувала українцям прихисток у країнах об'єднаної Європи. Однак згодом, через надмірне навантаження на місцеві органи влади та міграційні центри в окремих країнах, деякі з них були змушені тимчасово призупинити прийом нових біженців.

Нинішній приплив біженців з України за масштабами значно перевершує попередні міграційні хвилі до Європи, які розпочалися з «арабської весни» у 2011 році та досягли піку у 2015 році. Проте масова вимушена міграція українців до країн ЄС має суттєві відмінності від цих процесів. Зокрема, немає підстав вважати, що вона становить загрозу для політики мультикультуралізму ЄС, загальноєвропейської ідентичності чи створення закритих етнічних «українських кланів», радикалізації або криміналізації діаспор.

Однак, слід визнати — якщо для країн ЄС інтеграція українських біженців у місцеві спільноти та процес їх активного працевлаштування містить як проблемні, так і позитивні фактори, то для українського ринку праці це має однозначно негативний ефект⁹³.

---

⁹¹ Війна в Україні: кількість біженців досягла 3,8 млн людей. *Слово і Діло*. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/28/novyna/suspilstvo/vijna-ukrayini-kilkist-bizhencziv-dosyahla-38-mln-lyudej>

⁹² Кількість українських біженців, зареєстрованих у Європі, перевищила 7 мільйонів — нові дані ООН. *Голос Америки*. 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/kilkist-zhertv-ta-bizhentsiv-zroslo-oon/6736396.html>

⁹³ Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

Отож, масштабна міграція спричиняє низку довгострокових викликів, які впливають на внутрішню ситуацію в країнах ЄС, ускладнюють соціально-економічне становище та поступово призводять до погіршення ставлення місцевого населення до біженців.

Процес зближення з ЄС набуває для України особливої актуальності, оскільки тісно пов'язаний із розв'язанням проблеми дефіциту робочих місць. Створення нових робочих місць у сучасних умовах є ключовим чинником реінтеграції суспільства, зокрема тих груп населення, які постраждали внаслідок війни. Продуктивна та гідно оплачувана праця сприятиме формуванню нового економічного середовища, підвищенню купівельної спроможності домогосподарств і, як наслідок, прискоренню економічного зростання.

Українські ринки праці (у частині офіційної зайнятості) досить близькі до ринків країн ЄС (Болгарія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та інші). Більше того, рівень зайнятості жінок в Україні традиційно вищий, ніж у цих країнах, це значною мірою пояснюється тим, що доходи чоловіків в Україні часто недостатні для забезпечення «нормального» рівня утримання сім'ї, що змушує жінок активніше брати участь у трудовій діяльності. І сьогодні є підстави стверджувати, що у період повоєнного відновлення зайнятість серед жінок суттєво зросте⁹⁴.

Попри значні розриви та відмінності в соціально-економічних показниках між Україною та країнами Європи, Україна демонструє стійкість, зберігаючи функціонування соціального середовища, системи соціального захисту, підтримки населення та навіть проявляє високий рівень життєздатності за умов війни.

Результативні напрями зближення між країнами Європейського Союзу та Україною лежать у сфері міжнародної торгівлі. Зниження обсягів українського експорту до країн Європи у 2022–2023 роках є закономірним наслідком російської агресії, а також частковим блокуванням експортних перевезень

---

⁹⁴ Зближення України з ЄС - від поточного відставання до перспективного прискорення. Центр Разумкова. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/30/2024-ПАКТ-13.pdf>

фермерами сусідніх країн. Збитки від таких акцій не носять шокового характеру, однак це є черговим попередженням стосовно того, що конфліктні ситуації партнерські країни мають вирішуватися на випередження⁹⁵.

З початку повномасштабного вторгнення Польща активно підтримувала Україну на міжнародній арені, виступаючи одним із головних адвокатів її інтересів у ЄС. Однак ембарго, запроваджене, зокрема, з ініціативи польського уряду, створило серйозну проблему у взаєминах. Європейська Комісія уникає радикальних кроків, а складна внутрішня бюрократія ЄС ускладнює оперативне врегулювання конфлікту інтересів. До того ж, фермери, які мають значний політичний вплив, стали ключовим фактором у цьому питанні, особливо з огляду на парламентські вибори в Польщі, що зробило компроміси малоімовірними⁹⁶.

Також торговий протекціонізм суперечить основним принципам внутрішнього ринку Європейського Союзу, відповідно до яких усі країни-члени зобов'язані дотримуватись єдиної торговельної політики щодо держав, що не входять до блоку. Тому нові умови торгівлі з Україною, зокрема зняття заборони на ввезення українських товарів до ЄС, є обов'язковими для всіх членів ЄС, включаючи Польщу. Це гарантує дотримання засад внутрішнього ринку та забезпечує рівні умови торгівлі в межах блоку⁹⁷.

Немає підстав вважати, що саме українське зерно вплинуло на дестабілізацію польського аграрного ринку, оскільки заборона, що була прийнята ще в квітні 2023 року, не змінила ситуацію на краще для польських фермерів⁹⁸.

Заборона на імпорт українського зерна створює небезпечний прецедент. У минулому добровільні обмеження вільної торгівлі призводили до торгових війн. У майбутньому є ризик, що подібні обмеження теоретично можуть бути

---

⁹⁵ Зближення України з ЄС - від поточного відставання до перспективного прискорення. Центр Разумкова. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/30/2024-ПАКТ-13.pdf>

⁹⁶ Вільна торгівля між Україною та ЄС: перспективи та виклики. Аналітична доповідь. URL: <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>

⁹⁷ Там же.

⁹⁸ Ceny Rolnicze. URL: <https://www.cenyrolnicze.pl/usa-notowania-archiwum>

запроваджені на основі цього прецеденту третьою країною проти Польщі, яка зараз лобіює ембарго на українське зерно⁹⁹.

17 липня 2023 року Росія припинила участь у Зерновій угоді, яка дозволяла Україні експортувати товари морськими шляхами. У відповідь ООН ініціювала перемовини щодо нової угоди, і вже в серпні чотири судна змогли вийти з портів Одеси, попри відсутність гарантій безпеки з боку Росії. У цій ситуації створення незалежного від Росії коридору для експорту та забезпечення фізичного захисту інфраструктури стають першочерговими завданнями для гарантування стабільності українського аграрного експорту¹⁰⁰.

Існує низка логістичних та адміністративних обмежень, які перешкоджають торгівлі між Україною та ЄС. Конвенція про процедуру спільного транзиту набула чинності для України в жовтні 2022 року, але це явно недостатньо покращило становище українських експортерів¹⁰¹. Крім того, залізничній системі ЄС бракує потужностей для безперешкодного транспортування українських вантажів. Українські експортери сільськогосподарської та металургійної продукції обмежені наявними логістичними можливостями, в Україні існує інститут АОЕ (авторизованих економічних операторів, що користуються зі спрощеної митної процедури), але кількість компаній із таким статусом залишається недостатньою (наразі лише 6)¹⁰².

Важливішим у цей період є зростання імпорту України, що свідчить про стрімке розширення потоків військової, безпекової та гуманітарної допомоги з боку країн-партнерів. Така партнерська участь призвела до помітної зміни географічної структури зовнішньої торгівлі. Сьогодні є підстави стверджувати, що Україна продовжить розширення торгівлі з країнами-партнерами ЄС, що

---

⁹⁹ Вільна торгівля між Україною та ЄС: перспективи та виклики. Аналітична доповідь. URL: <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>

¹⁰⁰ Там же.

¹⁰¹ Конвенція про процедуру спільного транзиту. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text

¹⁰² Єдиний державний реєстр авторизованих економічних операторів. URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/aeopubliclist>

сприятиме як збільшенню доходів країн, так і посиленню інтеграційних процесів Україна-ЄС¹⁰³.

Інтеграційні економічні об'єднання, незважаючи на зростання викликів та глобальних ризиків, продовжують демонструвати свої переваги. Вони не лише посилюють інтенсивність товарних, фінансових і людських потоків у спільному інтеграційному просторі, але й надають країнам-учасникам механізми взаємної підтримки, які зміцнюють їхню стійкість до зовнішніх нестабільностей¹⁰⁴.

Попри те, що сучасний загальноєвропейський соціальний та економічний простір зазнає значних трансформацій через тривалу економічну рецесію, проблеми зайнятості, міграційні виклики, дефіцит соціальних бюджетів і регіональні дисбаланси соціального розвитку, його основоположні принципи та модель функціонування залишаються незмінними.

Широкомасштабна війна, яка ставить під загрозу українську державність, змушує суттєво переглядати пріоритети як внутрішнього соціально-економічного розвитку, так і зовнішньої політики загалом. Основна увага та ресурси зосереджуються на протидії російській агресії, що, безперечно, впливає на динаміку та ефективність поступу України у європейському напрямі.

По-перше, війна загальмувала темпи соціально-економічного реформування в рамках імплементації Угоди про асоціацію Україна-ЄС і тією чи іншою мірою ускладнила процес виконання пакету рекомендацій Єврокомісії. Зокрема, ідеться про те, що:

- 1) реалізація деяких напрямів Угоди про асоціацію нині критично ускладнена і має відбуватися у мирний період;
- 2) загальноєвропейські норми щодо законодавчого регулювання окремих внутрішньополітичних процесів мають бути адаптовані до умов воєнного стану та режиму бойових дій¹⁰⁵.

---

¹⁰³ Вільна торгівля між Україною та ЄС: перспективи та виклики. Аналітична доповідь. URL: <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>

¹⁰⁴ Зближення України з ЄС - від поточного відставання до перспективного прискорення. Центр Разумкова. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/30/2024-ПАКТ-13.pdf>

¹⁰⁵ Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

По-друге, незважаючи на деякі важливі ініціативи ЄС щодо лібералізації торгівлі з Україною та її інтеграції у внутрішній європейський ринок, війна об'єктивно знизила інтерес та активність європейських бізнес-партнерів. Це пов'язано зі складною внутрішньополітичною ситуацією в Україні, яка створює ризики та небезпеки для перспективних інвестицій і ведення бізнесу.

З іншого боку, і європейський бізнес також перебуває у складній ситуації внаслідок ряду проблем, про які йшлося вище.

По-третє, війна перетворила Україну на довгострокового реципієнта міжнародної донорської допомоги. За оцінками експертів, зовнішні фінансові надходження покривають приблизно третину видатків бюджету України¹⁰⁶. Така тенденція зберігатиметься і наступного року. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль, презентуючи бюджет на 2023 року, зазначив, що *«видатки бюджету вдвічі більші доходів. Дефіцит у \$38 млрд. розраховуємо переважно закрити завдяки підтримці наших міжнародних партнерів. Зокрема Євросоюзу, США та МВФ»*¹⁰⁷, така ж тенденція залишилась і у 2024, і в проєкті бюджету 2025 року.

По-четверте, через російську експансію та тривалу війну українська сторона зосередила величезні політико-дипломатичні, фінансово-економічні та людські ресурси на протистоянні агресії Кремля на різних напрямках. Зокрема, Київ змушений утримувати великий військовий контингент на 1000-кілометровому російсько-українському фронті та постійно збільшувати фінансування військових потреб. Нині майже половина бюджетних витрат спрямовані в оборонний сектор¹⁰⁸.

Фактично триває російсько-українська «війна на виснаження» і напрям європейської інтеграції, з огляду на обмежені внутрішні ресурси, забезпечується не повною мірою. Водночас, політичні рішення і дії української

---

¹⁰⁶ Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 жовтня. *Економічна правда*. 2022р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/6/692303>

¹⁰⁷ Бюджет-2023: Шмигаль оприлюднив основні показники. *Слово і Діло*. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/03/novyna/finansy/byudzhet-2023-shmyhal-oprylyudnyv-osnovni-pokaznyky>

¹⁰⁸ Бюджет-23: армія, дороги і марафон. *LB.ua*. 2022. URL: https://lb.ua/economics/2022/11/05/534879_byudzhet23_armiya_dorogi_i_marafon.html

влади, увага суспільства і загалом громадський політичний дискурс нині зосереджені переважно на темі війни.

Європейська інтеграція є стратегічною метою України, яка закріплена законодавчо. Аналіз позитивних моментів та проблемних аспектів дає змогу оцінити можливості України з одночасним виробленням програми дій щодо безболісної інтеграції України з урахуванням існуючих загроз та досвіду країн, які нещодавно ввійшли до Євросоюзу.

Визнаємо, що допомога Україні з моменту її становлення як незалежної держави з боку ЄС та його держав-членів була надзвичайно важливим, стабілізуючим фактором у розвитку нашої держави. Без цієї підтримки, як у формі прямих інвестицій, позик, грантів, так і у формі сприяння допуску українських товарів на внутрішні ринки ЄС, суспільно-політичний розвиток України був би набагато скромнішим.

За результати проведеного аналізу можемо ідентифікувати ключові проблеми економічної сфери України, які гальмують її інтеграцію до ЄС (Табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні проблеми у економічній сфері України, які перешкоджають її інтеграцію в ЄС

Проблеми інституційного характеру (“системні” проблеми)	Проблеми зумовлені війною РФ проти України (“ситуативні” проблеми)
<ul style="list-style-type: none"> – суттєво нижчий рівень розвитку національної економіки; – мала частка виробництв, в основі яких є технології V-го технологічного укладу; – низький рівень економічної свободи; – високий рівень сприйняття корупції; – неефективна регуляторна політика; – низький рівень життя населення; – неефективність системи державного управління 	<ul style="list-style-type: none"> – тимчасова втрата українських територій (у тому числі с/г призначення); – втрата (руйнування) значної частини виробничого потенціалу національної економіки; – суттєве зменшення транспортних можливостей системи логістики; – зниження рівня макроекономічної стабільності; – зростання фінансових ризиків; – погіршення демографічної ситуації

Джерело: розроблено автором

Можемо констатувати, що Україна вступила у передфінішний, визначальний етап: інтенсивних переговорів за всіма напрямками державної політики та проведення системних законодавчих змін і цілої низки структурних

реформ. Водночас важливо наголосити, що тривалість цього етапу, а також його перебіг буде визначатиметься, принаймні у найближчі кілька років, фактором “війни” РФ проти України. Саме тому, ґрунтуючись на достатньо об’єктивних прогнозах, які переконують, що “швидке” закінчення цієї війни видається маловірогідним, нам потрібно шукати нестандартні підходи та інноваційні (для цієї ситуації) інструменти, застосування яких дозволить пришвидшити процес інтеграції вітчизняної економіки в економічну систему ЄС навіть в умовах тривалого часу повномасштабної війни РФ проти України.

3.2 Гармонізація політики у сферах економіки України та ЄС: перспективні напрями, дієві заходи та особливості їх реалізації

У Спільній стратегії Європейського Союзу щодо України у 1999 році було викладено: *«Стратегічне партнерство між Європейським Союзом та Україною, яке ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, є невід’ємним фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі. Свобода, незалежність і стабільність України відносяться до найбільших досягнень нової Європи. Завдяки своєму географічному положенню та розмірам, ресурсам свого населення та своєму розташуванню на осях Північ-Південь та Схід-Захід, Україна займає унікальне місце в Європі та є визначальною дієвою особою у регіоні»*¹⁰⁹. Багато чого змінилося за останнє двадцятиліття, проте спільне прагнення співпраці України та Європейського Союзу та ціннісна основа їх взаємовідносин залишилися незмінними.

За результатами аналізу, проведеного в п.3.1, ми визначили ключові проблеми, які стоять на шляху економічної інтеграції України до ЄС. Разом з тим, вважаємо, що попит на інновації та взаємозближення військово-промислового комплексу (ВПК) України та ЄС може стати вирішальною та

---

¹⁰⁹ Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, схвалена Європейською Радою 11 грудня 1999 року. Європейський Союз; Стратегія, Декларація, Міжнародний документ від 11.12.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492

найбільш ефективною секторальною галуззю, особливо в умовах повномасштабного вторгнення РФ, для подальшого спільного розвитку.

Інтеграція та підтримка українського військово-промислового комплексу стала однією з цілей Європейської оборонно-промислової стратегії (EDIS), яку презентували в Брюсселі 5 березня 2024 року. На її реалізацію передбачили 1,5 мільярда євро з бюджету ЄС протягом 2025-2027 років з можливістю розширення фінансування¹¹⁰.

Метою стратегії є зміцнення Європейської оборонно-технологічної промислової бази, щоб оборонна промисловість ЄС була здатна задовольняти потреби держав-членів своєчасно та в достатній кількості¹¹¹. Стимулом до створення першої в історії EDIS стала збройна агресія РФ проти України, документ створювався із урахуванням позиції українських відомств щодо оборони й захисту від збройної агресії Росії, а також бачення розвитку європейського та українського оборонно-промислового комплексу.

«Зіткнувшись з поверненням війни високої інтенсивності в Європі після неспровокованого повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році, ЄС повинен швидко посилити свою оборонну готовність. Світовий порядок, заснований на правилах, піддається серйозному випробуванню, і країни, що знаходяться поблизу ЄС, а також за його межами, все більше страждають від напруженості, нестабільності, гібридних загроз і збройних конфліктів. Ці події кидають виклик нашій безпеці, процвітання та демократичним цінностям», – йдеться в тексті Стратегії¹¹².

Передбачається співпраця між ВПК України та Європи, яка зміцнить обидві сторони та дозволить отримати взаємну вигоду:

- пропонується участь української промисловості в союзній програмі підтримки оборонно-промислового комплексу. Україна братиме участь у спільних закупівлях, а українським оборонним компаніям буде

---

¹¹⁰ Боярчук Т. Україна стала частиною Європейської оборонно-промислової стратегії. *LB.ua*. 2024. URL: https://lb.ua/news/2024/03/06/601981_ukraina_stala_chastinoyu_ievropeyskoi.html

¹¹¹ EDIS | Our common defence industrial strategy. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edis-our-common-defence-industrial-strategy_en

¹¹² Там же.

надано підтримку в нарощуванні потужностей і співпраці з європейською промисловістю;

- у документі також йдеться про стимулювання співпраці між українською та європейською промисловістю та обмін інформацією щодо стандартів та досвіду;
- для забезпечення взаємодії стартапів та інноваторів Союзу з промисловістю та Збройними Силами України ЄС відкриє Офіс інновацій у Києві¹¹³.

Перший і визначальний крок у реалізації стратегії – законодавча пропозиція щодо Європейської програми оборонної промисловості (EDIP) і програма заходів щодо забезпечення своєчасної наявності та поставок оборонної продукції¹¹⁴.

Програма передбачає, зокрема, участь України, підтримку співпраці з українською оборонною промисловістю, спільні закупівлі з Україною та для України, а також можливість використання прибутків від заморожених російських активів¹¹⁵.

На нашу думку, досвід залучення прямих інвестицій країн-членів ЄС у вітчизняний військовий сектор має бути використаний для надання Україні необхідної військової допомоги та для швидкої інтеграції ВПК України в оборонну промисловість ЄС, що відповідає інтересам обох сторін.

Данія стала однією з перших країн, які вирішили закупити техніку та озброєння для Збройних сил України в українських виробників. На це вони мають виділити 200 мільйонів данських крон (близько 27 мільйонів євро)¹¹⁶.

«Данія показала дуже гарний приклад, якому будуть слідувати інші країни. Саме так ми можемо замовляти оборонне обладнання такої ж якості, але дешевше за ціною. Ми вважаємо, що данський досвід є дуже цінним. Такі

¹¹³ Боярчук Т. Україна стала частиною Європейської оборонно-промислової стратегії. *LB.ua*. 2024. URL: https://lb.ua/news/2024/03/06/601981_ukraina_stala_chastinoyu_ievropeyskoi.html

¹¹⁴ EDIP | The Future of Defence. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edip-future-defence_en

¹¹⁵ ЄС представив свою першу оборонно-промислову стратегію. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-predstaviv-svoyu-pershu-oboronno-promyslovu-strategiyu/>

¹¹⁶ Данія запропонувала план для інтеграції України у європейський ОПК. URL: <https://www.unian.ua/world/daniya-zaproponovala-plan-dlya-integraciji-ukrajini-u-yevropeyskiy-opk-12647454.html>

контракти працюють набагато швидше, ніж європейська бюрократія. Тож це вигідний підхід», - зауважив Андрюс Кубілюс, єврокомісар з оборони і космосу у новому складі Європейської комісії¹¹⁷.

За словами Кубілюса, український військово-промисловий комплекс має досягнення, зокрема сучасні військові ноу-хау у виробництві безпілотних літальних апаратів та засобів радіоелектронної боротьби, які безпосередньо пов'язані з досвідом бойових дій, і повинні бути враховані європейськими партнерами. Важливо, що європейській оборонній промисловості, як і всьому європейському сектору безпеки і оборони, необхідно буде подолати фрагментацію та їх розподіл «за національними квартирами», що значно підвищить можливості самооборони Європи, якщо така потреба виникне¹¹⁸.

Тому саме такий підхід може забезпечити європейську оборонну промисловість довгостроковими контрактами через спільні оборонні закупівлі, що збільшить попит на військову техніку та знизить її ціну для національних бюджетів. Відповідно, оборонна промисловість зможе наростити власні спроможності та виробництво.

За словами міністра економіки України Юлії Свириденко, Україна може забезпечити ЄС критичними матеріалами, зокрема титаном, літєм, ураном та коаліном. Також наша держава здатна посилити обороноздатність Євросоюзу завдяки досвіду використання новітніх технологій в умовах війни. Крім того, Україна має потенціал стати енергетичним хабом Європи та запропонувати рішення у сфері зеленої металургії¹¹⁹.

Важливим сектором економіки України є торгівлі з ЄС, зокрема, у сфері сільського господарства. Ця сфера є однією з ключових для надходжень в

---

¹¹⁷ Інтеграція ВПК України в оборонну промисловість ЄС відповідає спільним інтересам – Кубілюс. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3921345-integracia-vpk-ukraini-v-oboronnu-promislovis-t-es-vidpovidaє-spilnim-interesam-kubilus.html>

¹¹⁸ Там же.

¹¹⁹ Україна може стати ключем до вирішення економічних викликів ЄС – Свириденко. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3924414-ukraina-moze-stati-klucem-do-virisenna-ekonomichnih-viklikiv-es-sviridenko.html>

український бюджет, протягом останніх трьох років через повномасштабну війну Україна зазнала збитків у агросфері на майже 80 мільярдів євро¹²⁰.

На зустрічі Голови Комітету з питань інтеграції України до ЄС Іванни Климпуш-Цинцадзе із депутаткою Європейського Парламенту від Швеції Карін Карлсбро зауважили, що окрім фінансової допомоги європейські партнери та їхні українські візаві мають працювати над інвестиціями в українську економіку, адже в довгостроковій перспективі це буде важливою підтримкою, сьогоднішня допомога Україні є не благодійністю, а інвестицією в майбутнє Європи¹²¹.

Можемо стверджувати, що Україна та ЄС мають перспективу створення спільного військово-промислового комплексу, який базується на взаємодоповненні технологічних і виробничих можливостей обох сторін. Україна володіє передовими технологіями в галузях ракетобудування, бронетехніки та авіації, а також багаторічним досвідом у виробництві та модернізації озброєнь. З іншого боку, країни ЄС мають потужну науково-дослідницьку базу, високу інвестиційну спроможність та доступ до сучасних технологій. Така співпраця в межах ВПК може забезпечити розвиток новітніх зразків озброєнь із використанням українських інженерних напрацювань; інтеграцію виробничих потужностей України до європейських оборонних програм, таких як, наприклад, PESCO (Permanent Structured Cooperation); зміцнення безпеки як України, так і регіону в цілому через посилення оборонного потенціалу.

Проаналізувавши, вважаємо, що Україна є джерелом багатьох інноваційних рішень у сфері ІТ, агротехнологій, відновлюваної енергетики та інженерії. ЄС може отримати вигоду від інтеграції цих рішень через:

- аграрний сектор (використання українських розробок у сфері дронів, систем точного землеробства та технологій для підвищення ефективності сільського господарства);

---

¹²⁰ "Для нашої економіки критично важливо мати логістичні можливості і продовжувати експортувати в Європу", - Іванна Климпуш-Цинцадзе. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/256665.html

¹²¹ Там же.

- енергетику (Україна активно працює над розробкою водневих технологій, а також інновацій у збереженні та передачі енергії, це може допомогти ЄС у досягненні цілей "Зеленого курсу");
- цифрову економіку (українські ІТ-стартапи, відомі у світі, можуть інтегруватися в європейські технологічні кластери, сприяючи цифровізації економік країн ЄС).

Отож, поглиблення співпраці у ВПК та впровадження українських інновацій може сприяти створенню спільного економічного простору, де ресурси, технології та ідеї обох сторін доповнюватимуть одна одну. Це також дозволить зміцнити геополітичні позиції ЄС і України як єдиного економічного й безпекового союзу.

Статус кандидата у члени ЄС означає, що країна перебуває у процесі руху до набуття членства в ЄС. Цей рух передбачає три етапи: укладення Асоціації між країною і ЄС, отримання статусу кандидата і вступ в ЄС.

Щоб набути членство, Україна повинна виконати низку вимог або індикаторів – Копенгагенські критерії:

- стабільні інституції, що забезпечують демократію, верховенство права, права людини та повагу до прав меншин;
- функціонуючу ринкову економіку, що буде конкурентоздатною на ринку ЄС;
- здатність взяти на себе зобов'язання стосовно членства, зокрема і щодо дотримання цілей політичного, економічного та монетарного союзу¹²².

Європейська Комісія розглядає заявку відповідно до Копенгагенських критеріїв і надає висновок, а Європейська рада вирішує розпочати переговори щодо вступу в ЄС із країною-кандидатом.

Копенгагенські критерії є важливою умовою для країни-кандидата. Вони є показником, чи готова країна бути членом ЄС, чи має спільні з Союзом цілі та чи готова ця країна до співробітництва. Проаналізувавши ці критерії, можна сказати, що для країни, яка бажає стати членом ЄС, їх виконання є доволі

¹²² Копенгагенські критерії: як визначити наближення України до членства в ЄС. *Європейська правда*. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/01/31/7155001/>

трудомістким та затратним процесом, що за своєю суттю має охопити усі суспільно-політичні сфери країни.

Щодо виконання економічної вимоги можемо назвати такі:

- Україна отримала від ЄС та США статус країни із ринковою економікою;
- США скасували поправки Джексона-Веніка щодо України, яку ухвалили понад 30 років тому;
- досягнуто деякого зниження макроекономічного ризику, пов'язаного зі зростанням сукупного попиту та дефіциту зовнішніх поточних рахунків;
- ратифіковано закони України «Про власність», «Про обмеження монополізму та запобігання недобросовісній конкуренції в економічній діяльності», «Про недобросовісну конкуренцію», «Про підприємства в Україні», «Про акціонерні товариства» та інші;
- набрали чинності новий Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України;
- прийнято Енергетичну стратегію України до 2030 року, якою затверджено заходи щодо спрощення та прискорення митних процедур, включно з впровадженням ідеї «єдиного вікна» на кордонах;
- було ухвалено новий Закон України «Про захист економічної конкуренції»;
- досягнуто значних успіхів у сфері прав інтелектуальної власності¹²³.

Відколи Україна отримала статус країни-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року, український уряд постійно закликає ЄС до швидкого відкриття переговорів про вступ і отримання членства за прискореною процедурою.

---

¹²³ Гаріфуллін М.В. Відповідність політичної, економічної та правової ситуації України критеріям вступу до Європейського Союзу. *Нове українське право, Випуск 6, Том 1.* 2022. С.74-80. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/351/310>

Однак для того, щоб перейти до наступного етапу процедури вступу, Київ повинен виконати 7 рекомендацій, викладених Європейською Комісією у Висновку щодо заявки України на членство в Європейському Союзі¹²⁴:

«1. Ухвалення та впровадження законодавства щодо процедури добору суддів Конституційного Суду України, в тому числі процес попереднього добору на основі оцінки їх доброчесності та професійних навичок, відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії.

2. Завершення перевірки доброчесності кандидатів у члени Вищої ради юстиції Радою з етики та добір кандидатів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

3. Посилення боротьби з корупцією, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечення належної динаміки судових справ та винесених вироків; призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури згідно визначеної процедури та проведення процесу добору і призначення на посаду нового директора Національного антикорупційного бюро України.

4. Забезпечення відповідності законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам Групи з фінансових заходів (FATF); ухвалення комплексного стратегічного плану реформування всього правоохоронного сектору як складової системи безпеки України.

5. Запровадження антиолігархічного закону з метою обмеження надмірного впливу олігархів на економічне, політичне та суспільне життя; це має бути зроблено юридично обґрунтованим чином, з урахуванням майбутнього висновку Венеціанської комісії щодо відповідного законодавства.

6. Подолання впливу суб'єктів з корисливими інтересами шляхом ухвалення закону про ЗМІ, який узгоджує законодавство України з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги та надає повноваження незалежному регулятору ЗМІ.

¹²⁴ Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%97-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81%D1%83-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B2-%D1%94%D1%81_uk?s=232

7. *Завершення реформи законодавчої бази щодо національних меншин, яка зараз готується, згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії, та ухвалення негайних ефективних механізмів імплементації»¹²⁵.*

Сама перспектива членства України в ЄС та виконання відповідних умов стимулюватимуть економічне зростання країни ще до офіційного її вступу, а процес інтеграції – зовнішню торгівлю та залучення інвестицій, що посилить інституційну спроможність країни.

Національний банк України розглянув два сценарії розвитку євроінтеграційного поступу України, які передусім відрізняються повнотою та швидкістю реформ.

За сценарію часткового проведення реформ економіка може зростати приблизно на 4% упродовж десятиліття, а ВВП на одну особу в 2033 році перевищить 10 тисяч доларів США. Натомість за реалізації сценарію швидкої трансформації ці показники зростуть до близько 7% та майже 15,5 тисяч доларів США відповідно¹²⁶.

Як повідомлялося, за прогнозами Національного банку, у 2024 році зростання економіки становитиме 3,6%, 2025–2026 рр. зростання економіки пришвидшиться до 4–6% на рік завдяки зниженню безпекових ризиків, що є основним припущенням прогнозу НБУ, поліпшенню споживчих та інвестиційних настроїв, упровадженню євроінтеграційних реформ¹²⁷.

Очевидно, що така ситуація невизначеності не повинна впливати на темпи євроінтеграції. Нинішній «перехідний» період має бути використаний максимально ефективно, з одного боку, для оновлення інструментів співпраці,

¹²⁵ Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%97-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81%D1%83-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B2-%D1%94%D1%81_uk?s=232

¹²⁶ За швидкого вступу до ЄС українська економіка може зрости на 7% - Нацбанк. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3832665-za-svidkogo-vstupu-do-es-ukrainska-ekonomika-moze-zrosti-na-7-nacbank.html>

¹²⁷ Там же.

зміцнення політичних відносин, розширення та поглиблення галузевої інтеграції. З іншого – для поступового і безповоротного утвердження європейських принципів, норм і правил у вітчизняній політичній практиці та здійснення невідкладних перетворень у найбільш проблемних сферах.

Також пріоритетною складовою політичних відносин є солідарність і пошук спільних відповідей на сучасні виклики і загрози у сфері безпеки, зокрема протистояння російській гібридній агресії на європейському континенті.

Висновки за Розділом 3

23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Для цього в рекордні строки органами державної влади був якісно заповнений опитувальник, а також проведена велика робота щодо секторальної інтеграції.

Одночасно у зв'язку із набуттям статусу кандидата, перед державою постають нові масштабні й складні завдання та подолання проблем. Україна має амбітну мету бути повністю готовою до вступу в Європейський Союз настільки швидко, наскільки це можливо в умовах повномасштабної війни.

Оборонна співпраця з ЄС має вирішальне значення для зміцнення безпеки України в умовах російської агресії і потребує інтеграцію військово-промислового комплексу шляхом прямих інвестицій у ВПК Європейського Союзу. Поглиблення співпраці у ВПК та впровадження українських інновацій в агросектор, ІТ-сферу, цифровізацію економіки може сприяти створенню спільного економічного простору, де ресурси, технології та ідеї обох сторін доповнюватимуть одна одну. Це також дозволить зміцнити геополітичні позиції ЄС і України як єдиного економічного й безпекового союзу.

Вступ до ЄС – це не тільки технічний процес довготривалих переговорів про членство, а також політична ратифікація в усіх країнах-членах, тому що вступ нового члена означає зміну договору Європейського Союзу і потребує ратифікації в тому форматі, який вимагає кожна з країн ЄС.

ВИСНОВКИ

Сучасні економічні зв'язки України із зовнішнім світом перебувають у стані переходу до нової системи організації міжнародних економічних зв'язків, пов'язаних із пошуком шляхів ефективної інтеграції у світове співтовариство, відновленням стабільних торговельних відносин з іншими країнами світу, забезпеченням захист своїх національних інтересів у зовнішньому середовищі, яке швидко змінюється.

Україна увійшла в ХХІ століття з невирішеними соціально-економічними проблемами. За роки функціонування національної економіки в умовах переходу до ринкових відносин ще не досягнуто значних економічних результатів, з яких можна було б зробити висновки щодо подолання цих проблем.

У магістерській роботі проведено теоретичне і практичне дослідження, що виявляється у визначенні основних аспектів інтеграції України до Європейського Союзу в умовах економічних перетворень. Це дало змогу сформулювати ряд висновків концептуально-теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, що забезпечує вирішення основних завдань роботи відповідно до поставленої мети дослідження:

1. Європейський Союз – економічний та політичний союз 27 держав-членів, що розташовані здебільшого у Європі. Веде свій початок від утворення Європейської спільноти з вугілля та сталі і Європейської економічної спільноти, що були засновані шістьма країнами в 1951 та 1958 роках відповідно. В сучасному вигляді існує на основі Договору про Європейський Союз, підписаному 7 лютого 1992 року і чинному з 1 листопада 1993.

Взаємини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Ганс ван ден Брук, Міністр закордонних справ Королівства Нідерланди, як головуєчий в ЄС, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 16 червня 1994 року (набула чинності 1 березня 1998 року), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань.

2. Метою формування і функціонування Європейського Союзу є створення економічного союзу з найвищим рівнем інтеграції економік держав (спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу і праці, а також спільна валюта) і політичного (спільна зовнішня політика) союзу, а також впровадження спільного громадянства.

Економічна мета Угоди про асоціацію спрямована на модернізацію української економіки шляхом збільшення обсягів торгівлі з ЄС та іншими країнами, а також через реформування економічного регулювання відповідно до найкращих європейських практик. Покращення бізнес-клімату створить можливості для залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій, сприяючи розвитку виробництва продукції для експорту до ЄС та інших світових ринків.

3. Оцінка стану адаптації законодавства України до права Європейського Союзу здійснювалася протягом шести місяців у кілька етапів з лютого 2023 року. Вона дала змогу визначити рівень відповідності, виявити прогалини та невідповідності, які необхідно усунути в процесі переговорів і підготовки до вступу в ЄС.

В процесі селф-скринінгу було опрацьовано приблизно 28 тисяч актів права ЄС і визначено, що 2739 актів права ЄС підлягають імплементації; 1625 актів права ЄС імplementовано повністю; 23456 актів права ЄС не потребують імплементації.

4. Повномасштабна військова агресія Росії проти України зумовила суттєві зміни у структурі зовнішньої торгівлі країни, зокрема в її відносинах з ЄС. Кордон з Європейським Союзом на певний час став майже єдиним надійно функціонуючим зв'язком України із зовнішнім світом. А оскільки Євросоюз і до того був ключовим партнером України, очікувано відбулось стрімке зростання ролі ЄС як торговельного партнера України.

6. Україна активно працює над реалізацією своїх євроінтеграційних цілей: впроваджує положення Угоди про асоціацію з ЄС, гармонізує національне законодавство з нормами Європейського Союзу, зміцнює торговельне співробітництво з Євросоюзом, продовжує секторальну інтеграцію у Внутрішній ринок ЄС та розширює участь у європейських програмах і ініціативах.

Одночасно у зв'язку із набуттям статусу кандидата, перед державою постають нові масштабні й складні завдання. Україна має амбітну мету бути повністю готовою до вступу в Європейський Союз настільки швидко, наскільки це можливо в умовах повномасштабної війни.

7. Україна вступила у передфінішний, визначальний етап: інтенсивних переговорів за всіма напрямками державної політики та проведення системних законодавчих змін і цілої низки структурних реформ.

9. Попит на інновації та взаємозближення ВПК України та ЄС може стати вирішальною та найбільш ефективною секторальною галуззю, особливо в умовах повномасштабного вторгнення РФ, для подальшого спільного розвитку. Досвід залучення прямих інвестицій країн-членів ЄС у вітчизняний військовий сектор має бути використаний для надання Україні необхідної військової допомоги та для швидкої інтеграції ВПК України в оборонну промисловість ЄС, що відповідає інтересам обох сторін. Український військово-промисловий комплекс має досягнення, зокрема сучасні військові ноу-хау у виробництві безпілотних літальних апаратів та засобів радіоелектронної боротьби, які безпосередньо пов'язані з досвідом бойових дій, і повинні бути враховані європейськими партнерами.

Отож, стратегічне партнерство між Європейським Союзом та Україною, яке ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, є невід'ємним фактором зміцнення миру, стабільності та процвітання в Європі. Свобода, незалежність і стабільність України відносяться до найбільших досягнень нової Європи. Завдяки своєму географічному положенню та розмірам, ресурсам свого населення та своєму розташуванню на осях Північ-Південь та Схід-Захід,

Україна займає унікальне місце в Європі та є визначальною дієвою особою у регіоні. Ці твердження були викладені у Спільній стратегії Європейського Союзу щодо України у 1999 році. Багато чого змінилося за останнє двадцятиліття, проте спільне прагнення співпраці України та Європейського Союзу та ціннісна основа їх взаємовідносин залишилися незмінними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова Т.В., Янчев А.В., Козуб В.О. Європейська інтеграція: навч.-метод. посібник. А 66. Харків : ХДУХТ, 2012. 202 с.
2. Андросова Т.В. Європейська інтеграція: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка». Харків: «Видавництво «Форт». 2017. 70 с
3. Баркалова І.М. Розвиток економічної інтеграції країн Західної Європи у 1950 – 1960-і рр. XX ст. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2013. №4. – с.3-9.
4. Бондарчук Л.В. Європейський союз та основні етапи його створення, наслідки та механізм взаємодії. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). с. 681.
5. Бочарова Н.В. Право Європейського Союзу. Частина 1: навч. посібник Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 232 с.
6. Боярчук Т. Україна стала частиною Європейської оборонно-промислової стратегії. *LB.ua*. 2024. URL: https://lb.ua/news/2024/03/06/601981_ukraina_stala_chastinoyu_ievropeyskoi.html
7. Бюджет-2023: Шмигаль оприлюднив основні показники. *Слово і Діло*. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/03/novyna/finansy/byudzheth-2023-shmyhal-oprylyudnyv-osnovni-pokaznyky>
8. Бюджет-23: армія, дороги і марафон. *LB.ua*. 2022. URL: https://lb.ua/economics/2022/11/05/534879_byudzheth23_armiya_dorogi_i_marafon.html
9. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2019 році. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=96dede86-ccde-44e5-9e14-863602d24934&title=BiulettenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2019-Rotsi>

10. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2020 році.
URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d47dab0-2594-4372-836c-2b636928f34a&title=BiuletенPotochnогоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>
11. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2021 році.
URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6b2412a2-219c-4aa9-b4ef-87f9690e520f&title=BiuletенPotochnогоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>
12. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році.
URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db05993-288d-4981-9f26-f0f6efe586e2&title=BiuletенStanuTorgovelnikhVidnosinMizh%20UkrainoiuTasU2022-Rotsi>
13. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2023 році.
URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ae131754-36dc-4e6f-9a8f-89e872b8b451&title=BiuletенPotochnогоStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>
14. Війна в Україні: кількість біженців досягла 3,8 млн людей. *Слово і Діло*. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/28/novyna/suspilstvo/vijna-ukrayini-kilkist-bizhencziv-dosyahla-38-mln-lyudej>
15. Вільна торгівля між Україною та ЄС: перспективи та виклики. *Аналітична доповідь*. URL: <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>
16. «Вигоди ПВЗВТ Україна - ЄС» - інформаційна довідка Європейської Комісії. URL: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/december/>
17. Гаріфуллін М.В. Відповідність політичної, економічної та правової ситуації України критеріям вступу до Європейського Союзу. *Нове українське право*.

- Випуск 6, Том 1. 2022. С.74-80. URL:
<http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/351/310>
18. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Центр Разумкова, 2022. С.4-5. URL:
https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf
19. Глава Євросоюзу: Україна може належати до ЄС у 2030 році. *Європейська правда*. 2023. URL:
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/10/4/7170703/>
20. Гуртова К.М. Теорія і практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Київський часопис права*. 2023. №4. С.162-168. URL:
<file:///C:/Users/Userr/Downloads/392-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-871-1-10-20240115.pdf>
21. Данія запропонувала план для інтеграції України у європейський ОПК. URL: <https://www.unian.ua/world/daniya-zaproponovala-plan-dlya-integracii-ukrajini-u-yevropeyskiy-opk-12647454.html>
22. 90% українців хочуть, щоб до 2030 року Україна приєдналась до ЄС: опитування. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/90-ukrayintsiv-hochut-shhob-do-2030-roku-ukrayina-pryyednalas-do-yes-opytuvannya/>
23. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
24. "Для нашої економіки критично важливо мати логістичні можливості і продовжувати експортувати в Європу", - Іванна Климпуш-Цинцадзе. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/256665.html
25. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/>
26. Європейська інтеграція України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorityety-uriadu/yevropeiska-intehratsiia-ukrainy>

27. Європейська інтеграція: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. проф. І.А.Грицяка та Д.І.Дзвінчука. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2013. 464 с
28. Європейська інтеграція : навч. посіб. / за ред. М.І.Макаренка. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 344 с.
29. Європейська промисловість згортається через високі ціни на енергоносії. *Європейська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/24/691819>
30. ЄС включив українські логістичні шляхи до Транс'європейської транспортної мережі. *Ліга і закон*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/212907_s-vklyuchiv-ukransk-logstichn-shlyakhi-do-transvuropeysko-transportno-merezh
31. ЄС представив свою першу оборонно-промислову стратегію. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-predstavyyv-svoyu-pershu-oboronno-promyslovu-strategiyu/>
32. Єдиний державний реєстр авторизованих економічних операторів. URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/aeopubliclist>
33. Загальний огляд відносин Україна-ЄС (2024). Представництво України при ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes>
34. Загнітко О., Корчев Ю. Гармонізація законодавства України як умова членства в ЄС: прогрес і перспективи. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshе/garmonizaciya-zakonodavstva-ukrayini-yak-umova-chlenstva-v-es-progres-i-perspektivi.html>
35. За швидкого вступу до ЄС українська економіка може зрости на 7% - Нацбанк. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3832665-za-svidkogo-vstupu-do-es-ukrainska-ekonomika-moze-zrosti-na-7-nacbank.html>

36. Зближення України з ЄС - від поточного відставання до перспективного прискорення. Центр Разумкова. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/30/2024-ПАКТ-13.pdf>
37. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf
38. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2015-2020 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>
39. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС у 2015-2020 роках: експорт, імпорт, квоти, економічні досягнення та провали. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/840-zona-vilnoyi-torgivli-mij-ukrayinoyu-ta-yes-u-2015-2020-rokaheksport-import-kvoti-ekonomichni-dosyagnennya-ta-provali>
40. Інтеграція в рамках асоціації: динаміка виконання угоди між Україною та ЄС. *Аналітичний звіт, видання четверте, доповнене* / За ред. Мовчан В., Коссе І. Київ, 2021.
41. Інтеграція ВПК України в оборонну промисловість ЄС відповідає спільним інтересам – Кубілюс. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3921345-integracia-vpk-ukraini-v-oboronnu-promislovist-es-vidpovidaє-spilnim-interesam-kubilus.html>
42. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. URL: <https://ucep.org.ua/doslidzhennya/integracziya-ukrayiny-do-vnutrishnogo-rynku-yes-v-umovah-vijny-vyklyky-ta-mozhlyvosti.html>
43. Інформаційна довідка ЄС «The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: What's it all about?» URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/vademecum_en.pdf

44. Історія становлення відносин Україна-ЄС. URL: https://centraljust.gov.ua/ndd/european_integration/eu-ukraine_relations/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es
45. Кизим М.О., Матюшенко І.Ю., Чередник В.І. Високотехнологічний сектор економіки України та країн світу: стан та тенденції розвитку. *Науковий журнал «Проблеми економіки»*. 2009. №3. С.3-17.
46. Кількість українських біженців, зареєстрованих у Європі, перевищила 7 мільйонів — нові дані ООН. *Голос Америки*. 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/kilkist-zhertv-ta-bizhentsiv-zroslo-onn/6736396.html>
47. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження / за ред. І.І.Жовкви. Київ: Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. 2007. 84 с.
48. Коломоєць Т.О. Адаптація інформаційного законодавства України до вимог ЄС як складова сучасного вітчизняного правотворчого процесу : монографія. Д. : НГУ, 2013. 164 с.
49. Комісія відкриває «Шляхи солідарності, щоб допомогти Україні експортувати сільськогосподарські товари. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3002
50. Конвенція про процедуру спільного транзиту. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text
51. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
52. Копенгагенські критерії: як визначити наближення України до членства в ЄС. *Європейська правда*. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/01/31/7155001/>
53. Куриляк, В., & Савельєв, Є. Розвиток співпраці Вишеградської четвірки і України у сфері реальної економіки в контексті Східного партнерства.

- Економіка і організація управління*. 2020. №3 С.229–242. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.3.20>
54. Лизун Н., Віталішова К., Борсекова К. Трансформація торговельних потоків між ЄС та Україною в умовах посилення ризиків безпеки. *Журнал європейської економіки*. 2024. №2 (89). Том. 23. С. 305-320.
55. Лісабонський договір (договір про реформування Європейського союзу). Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/lisbon_treaty.pdf
56. Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник. Харків: ХНУ ім. В.Каразіна, 2015. 496 с.
57. Орехова Т.В. Статус кандидати в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46). С. 15-23. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12540>
58. Підготовка до переговорів про вступ до ЄС: Мінфін повністю імплементував 742 акти права ЄС, 46% від усіх імплементованих Україною актів.
URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/preparation_for_the_eu_accession_negotiations_the_ministry_of_finance_has_fully_implemented_742_acts_of_eu_law_4_6_of_all_acts_implemented_by_ukraine-4360
59. Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення до мирних переговорів (вересень 2024р.) Разумков Центр. 2024.
<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-stavlennia-do-myrnykh-peregovoriv-veresen-2024r>
60. План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukrainefacility.pdf>

61. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 р. №2680-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 9. Ст. 50.
62. Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2023 р. №189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text>
63. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 №2411-VI: станом на 31.03.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
64. Прокопенко Л. Л., Рудік О.М., Рудік Н.М. Інституційна система ЄС : навч. посіб. Дніпро : ДРІДУ НАДУ. 2018. 220 с.
65. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21 листопада 2002 року. №228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>
66. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL:https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%97-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81%D1%83-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%87%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B2-%D1%94%D1%81_uk?s=232

67. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, схвалена Європейською Радою 11 грудня 1999 року. Європейський Союз; Стратегія, Декларація, Міжнародний документ від 11.12.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492
68. Сольський М. Експортні шляхи через ЄС повинні стати постійними для української агропродукції, *Урядовий Портал*. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/eksportni-shliakhy-cherez-ies-povynni-staty-postiinymy-dlia-ukrainskoiahroproduksii-mykola-solskyi>
69. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р.С. Мельника, відпов. ред. к.ю.н. Л.Ю. Малюга. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 380 с.
70. Тюріна О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. посіб. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. 100 с.
71. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). С.2-131. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
72. Україна може стати ключем до вирішення економічних викликів ЄС – Свириденко. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3924414-ukraina-moze-stati-klucem-do-virisenna-ekonomichnih-viklikiv-es-sviridenko.html>
73. Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 жовтня. *Економічна правда*. 2022р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/6/692303>
74. Хліб у країнах Європи подорожчав на 18% за рік. Євростат. *Європейська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/20/691651>
75. Чи вступить Україна до ЄС у 2030 році? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-chlenstvo-v-yees-2030-rik/32675010.html>
76. Шамборовський Г.О. Здобутки, проблеми та завдання України на шляху вступу до Європейського Союзу. *Міжнародний науковий журнал «Грааль*

- науки». 2024. №39. С. 99-107. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2306>
77. Шнирков О., Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни. *Журнал європейської економіки*. 2023. №1 (84). Том. 22. С. 49-68.
78. Association Implementation Report on Ukraine. Joint staff working document. *European Commission, Brussels*. 22.7.2022, SWD(2022) 202 final, URL:<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>
79. Ceny Rolnicze. URL: <https://www.cenyrolnicze.pl/usa-notowania-archiwum>
80. EDIP | The Future of Defence. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edip-future-defence_en
81. EDIS | Our common defence industrial strategy. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/edis-our-common-defence-industrial-strategy_en
82. Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA2): February 2022 - February 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099184503212328877/p1801740d1177f03c0ab180057556615497?fbclid=IwY2xjawHCb3ABHffmX91lDzA3JFEJbfaKWXSplWm3Qi5ih8JMZPuAolxZd-mf5grTC4ATJQ>